د ا.ا.ج د لوړو زده کړو وزارت

جهان پوهنتون

د حقوقو او سیاسي علومو پوهنځی

اداري او ډیپلوماسي څانګه

د لیسانس دورې پایلیک

په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو مقایسوي څیړنه

Ketabton.com

بشپړونکی: شاد الرحمن «ځاځی»

لارښوداستاد: برکت الله «آریوبی»

کره کوونکی: نعمت الله «صافی»

کال : ۱۳۹۸ ل.م

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

د ځیرنې معنوي ارزښت تر ټولو د مخه خپل پلار جان، ګرانۍ مورجانې او ټولې قدرمنې کورنۍ ته چې د زده کړو په بهیر کې په ځانګړې توګه څلورکلنې تحصیلي دوره کې را سره زښته زیاته مرسته کړې. او همدا رنګه قدرمنو ښوونکو د پوهې د ډګر ټولو هستیو او د هیواد د خپلواکۍ د لارې اتلانو او شهیدانو ته په پوره اخلاص ډالۍ کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننلیک

الحمدلله د لایزال رب څخه ډیر شکر آداء کوم چې د دې څیړنې د ترسره کولو توان راکړ. او درود دې وي د بشریت پر ستر لارښود حضرت محمد (ﷺ) او دهغه په لارویانو چې د خپلو ځاني او مالي قربانیو سره یې د بشریت د ژغورلو لپاره د قلم اساس کیښود. همدا رنګه د کورنۍ له ټولو غړو د پوهنتون له محترم ریاست د رهبرۍ له غړو د لیسانس دورې د پایلیکونو له چارواکو د جهان پوهنتون له قدرمنو ښوونکو په ځانګړې ډول له ځوان تاند پیاوړي ښاغلی استاد برکت الله «آریوبی» څخه نړۍ مننه چې په دې څیړنه کې یې را سره نه ستړې کیدونکې هڅې وکړې چې په پایله کې د دې پایلیک په لیکنه بریالی شوم یو ځل بیا ترې نړۍ مننه کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډيز

د مصؤنیتونو څخه مرام هغه امتیازات دي، چې په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي استازو ته ورکول شوي. هغه ډول مصؤنیتونه چې د۱۹٦۱ژمنلیک پراساس منوونکي هیواد یې بهرني دولت ته ورکوي ترڅو بهرني نمایندګان وکولای شي خپلې دندې په ښه صورت پرته له کومې ستونزي ترسره کړې. په اسلام اونړیو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه کوم دي؟ په اسلام اونړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو ډولونه کوم دي؟ او په اسلام اونړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو حدود کوم؟ د دوغو پوښتنو لپاره احتمالي فرضیې مطرح کیږي. په اسلام او نړیوالو حقوقو مصؤنیتونه یو اصل په توګه پېژندلي دي؛ د دوې د ډیپلوماتانوځان، کورنی، مال، اسنادو او لیکنو نقلیه وسایل او نور. وسایل نه پلټل کېږي او د پوره مصؤنیتونو څخه برخمن دي او د هیڅوک د داخلیدو اوتیري حق نه لرې. او په منوونکي هیواد له هر ډول تیري څخه مصؤن دي؛ وسایل نه پلټل کېږي او د پوره مصؤنیتونو څخه برخمن دي او د هیڅوک د داخلیدو اوتیري حق نه لرې. او په منوونکي هیواد له هر ډول تیري څخه مصؤن دي او په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مامورینو هغه کړنې محدود وې چې د منوونکي هیواد د ګټو پرضد وي؛ یا د د منوونکي هیواد په کورنیو چارو کې لاسوهنه، یا د منوونکي هېواد ارزښتونو ته احترام نه درلودل، په اسلام کې مبناء له قرآن، سنت او نبوي حدیثونه دي. او د حقوقو مبناء یې عبارت دې له نړیوال عرف ، نزاکتونه ، دولتونو ترمنځ منل شوي اصلولونه او۱۹٦۱ژمنلیک. د دې څیړنې کې توصیفي اوتحلیلي طریقوڅخه ګټه اخیستل شوي ده. د معلوماتو او اطلاعاتو د جمع کولو په روش کې، د کتابونو،علمي مقالو و انټرنیټ روش څخه ګټه اخیستل شوي دي. په اسلام او نړیوالو حقوقو کې پرتلیز بحث په دې موضوع باندې ندې شوې موږ تر ډیره بریده پرتلیزه بحث لاندې نیولې دي. په موضوع کې ځو منابعو څخه ګټه پورته شوی.د بیلګې په ډول: اسلام وحقوق دیپلوماتیک لیکوال محمد پورامینی،احمد جواد صدر ډیپلوماتیک او کونسلي حقوق، نړیوال عمومي حقوق محمد رضا بیګدلي او داسي نورو منابعو څخه ګټه اخیستل شوِی دي.

بنسټي توري: ډیپلوماتیک مصؤنیتونه، اسلام، نړېوال حقوق، قضایې مصؤنیت، مدنې مصؤنیت، تړونونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

عنوان ...... پاڼه

د موضوع طرح کول ۱

الف) د مسلې بیان ۲

ب) څیړنې موخه ۳

ج) د څیړنې اړتیا ۳

د) د څیړنې پوښتنې ۳

۱. اصلي پوښتنه ۳

۲. فرعي پوښتنې ۳

ه) د څیړنې فرضیې ۳

۱ . اصلی فرضیه ۳

۲. فرعي فرضیې ۴

و) د څیړنې روش ۴

ز) د څیړنې مخیینه ۴

ح) د څیړنې نوښت ۵

ط) د څیړنې جوړښت (سازماندهي) ۵

ی) د څیړنې خنډونه ۵

لومړی څپرکی

مفاهیم او کلیات

لومړی مبحث-مفاهیم ۷

لومړی مطلب- مفهوم پیژندنه ۷

لومړی جز- د مصؤنیت پیژندنه ۷

الف – د مصؤنیت پیژندنه ۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب – په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مُصؤنیت لغوي پیژندنه..۸
ج - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصؤنیت اصطلاحي پیژندنه.................................۸
دوهم جز- په نړیوالو حقوقو کې مصؤنیت لغوی او اصطلاحی پیژندنه......................۱۱
الف – د مصؤنیت لغوی پیژندنه پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې................................۱۱
ب) د مصؤنیت اصطلاحی پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې.......................................۱۱
دوهم- مطلب..۱۲
لومړی جز – د ډیپلوماټ پیژند نه..۱۲
الف) د ډیپلوماټ دندې..۱۳
ب) د ډیپلوماټ ځانګرتیاوې...۱٤
دوهم جز- د نړیوالو حقوقو پیژند نه...۱٤
دریم جز- د اسلام پیژندنه..۱۵
دوهم مبحث -کلیات..۱٦
لومړی مطلب- په اسلام کې د یپلوماتیکي مصؤنیتونو تاریخچه او مبنا...................۱٦
لومړی جز-په اسلام کې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه...................................۱۷
الف-د نړۍ پاچاهانو ته د پیغمبرعلیه السلام لیکونه اوسفیران لیږل......................۱۸
ب- د خلفاء راشدینو سفارتي او دیپلوماتیکي کړني...۱۹
ج- د اسلامي فقهاوو په اند سفارت اوډیپلوماسي..۱۹
دوهم جز-په اسلام کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونومبنا...۲۰
دوهمه مطلب- په نړیوالوحقوقوکې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه او مبناء.........۲٤
لومړی جز-په نړیوالوحقوقو کې ډیپلوماتیکي مصونیتونو تاریخچه......................۲٤
الف-پخواني یونان...۲۵
ب - پخواني او روم..۲۵
دوهم جز-په نړیوالوحقوقوکې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونومبناء................................۲۹
الف- د نماینده ګۍ نظریه...۲۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب - له قلمروڅخه د بیرونیت نظریه(خارج الممکتي) ۳۲
ج- د خدمت د مصلحت نظریه ۳٤
د) د متقابل چلن نظریه ۳۵

دوهم څپرکی

په اسلام او نړیوالو حقوقوکې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونونه (تحلیل اوتجزیه)

لومړی مبحث –په اسلام اونړیوالو حقوقوکي کې د ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو........................... ۳۹
لومړي مطلب- د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیتونه ۳۹
لومړي جز- په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیت ۳۹
الف - جزائي مصؤنیت(خوندیتوب) ٤۲
ب - مدني او اداري مصونیت(خوندیتوب)... ٤۳
دوهم جز-د ډیپلوماتیکي مامورانو مصونیت په نړیوالوحقوقوکي................................. ٤۳
الف-د ډیپلوماتیکي مامورینوشخصي خوندیتوب ٤٤
ب- د ډیپلوماتیکي مامورینو د کورنیو مصونیت(خوندیتوب) ٤٦
ج-د ډیپلوماتیکي اسنادواو لیکنو مصونیت(خوندیتوب) ٤۷
دوهم مطلب-د ډیپلوماتیکي اماکنو(ځایونو)مصونیتونوڅېړل په اسلام اونړیوالوحقوقوکی........ ۵٤
لومړی جز-ډیپلوماتیکې ځایونه (اماکن) خوندیتوب ۵٤
دوهم جز- ډیپلوماتیکي ماموریت ځایونوخوندیتوب ۵۵
دوهم مبحث- په اسلام او نړیوالوحقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتنو حدود........................ ۵۸
لومړی مطلب - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصونیتنوحدود ۵۸
لومړی جز- مدني مصونیتنو حدود... ۵۸
دوهم جز- قضایي مصونیتونو حدود ٦۱
دوهم مطلب - په نړیوالو حقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتونو حدود ٦۲
لومړی جز-په نړیوالو حقوقو کي د ډیپلوماتیکي مصونیتونو قضایی حدود.......................... ٦۲
ب ـ د ارث په اړه دعوې.. ٦۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج – د یو ازاد فعالیت په اړه دعوا ٦٣
دوهم جز- په نړیوالوحقوقود ډیپلوماتیکي مدني مصونیتونو حدود ٦٣
پایله اخیستنه ٦٥
اخیستنې ٦٧

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوع طرح کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف) د مسلې بيان

د مصونيتونو څخه مرام هغه امتيازات دي، چې په اسلام او نړيوالو حقوقو کې ډيپلوماتيکو استازو ته ورکول شوي. هغه ډول مصؤنيتونه چې د١٩٦١ژمنليک پراساس منوونکي هيواد يې بهرنې دولت ته ورکوي ترڅو بهرنې نمايندګان وکولاي شي خپلې دندې په ښه صورت پرته له کومې ستونزې ترسره کړې. هغه ډيپلوماتيکي استازو ته ورکړل شوي مصؤنيتونه دي؛ چې ډيپلوماتيک مامورين په ټولو هيوادونو کي د امتيازاتو درلودونکي دي اودا امتيازات دوی د نورو وګروپه پرتله د ځانګړي مقام څخه برخمن کوي. دغه امتياز د ټولوډيپلوماټانو لپاره مهم اوغټ امتيازدي چې دوي ته په واک کي ورکړل شوي دي، ترڅووکولای شي خپلې دندې په خپلواکه توګه پرته د کومې ستونزي اوفشارڅخه ترسره کړي. په ټوليزډول مصؤنيت په دې مانا چې لرونکي يې د منوونکي دولت د مامورينو اوقانون له تعقيب څخه په امان کي اوسي. يا په بل ډول د منوونکي هيواد قانون اوهغه مامورين چې قانون پلی کوي، نشي کولای چي د خونديتوب لرونکي وګړي تعقيب کړي. يا په بل عبارت خونديتوب په دې مانا د هغه شخص ځان، حقوق اوآزادۍ تيري ونه شي يا د شخص حقوق ترپښو لاندي نشي اودرناوي ورته وشي. پدې مانا چې دا جازې پرته څوک ور دننه شي. هرډول تيري د منوونکي هيواد له لورپه سفير، ځان، مال، کورنۍ اوسفارت باندي منع ګڼل شوي اوهيڅوک حق د داخليدوپرته له اجازې نشې کولاي سفارتخې ته ور دننه شي. که چيري ډيپلوماتيک استازي په داسې کړنولاس پوري کړې يا د منوونکي هيواد په کورنيو چارو کې لاسوهنه وشي. نو نامطلوب عناصر منځته راځې په دغه صورت کې منوونکي هيواد د استوونکي هيواد بهرنيو چارو اطلاع ورکوي.

چې نوموړې سفير يا استازي په دې تور باندې تورن شوی اواستوونکی هيواد کولای شي نوموړې شخص وزارت محکمه کړې؛ هو منوونکي هيواد نشي کولاي نوموړي شخص محکمه او تعقيب کړې. هو که چيري د هيوادنو ترمنځ کوم تړونونه شتون ولري چې، تورن شخص په منوونکي هيواد کې محکمه او تعقيب کړې؛کولای شي. مصونيت په ځيني وخت نقص(ماتيږي)هم په د بيړنيو اواستمراري حالاتو کې مثلا د اورلګيدو، د جګړې اود جګړې وسيلو دجاسوسي کول د منوونکې دولت پروړاندې او د سفارتخانې رئيس اجازې پرته ننوتل دعه د مصونيتونو د نقص لامل ګرځي.او هيڅوک بايد پرته له اجازې دننه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب) څېړنې موخه

دا څېړنه دلاندو موخو په اساس ترسره شوی ده.

موخه اوهدف دغې څېړنې څخه عملي او نظري تحلیل دی. دنظری پلوه د علم پرخوالي او د عملی پلوه د سیاسیونو او محصلانو توجه ډیپلوماتیک مصؤنیتونو ته راجلبول دی.

ج) د څېړنې اړتیا

اکثریت څېړني د څو اهدافو پراساس کیږي، لومړی د ټولنې د اړتیاوو پوره کولو په اساس دوهم په هغمه رشته کې د پوهې پراخوالي پراساس او دریم دا چې د علمي منابعو د نه شتون د منځه وړلو پراساس،دغه څېړنه هم د پورتنیو موضوعاتو پراساس شوي دي.

د) د څېړنې پوښتنې

په دې څېړنې کې (په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو مقایسوي څېړنه) اصلي او فرعي پوښتنې په نظر کې نیول شوې چې په لاندې ډول بیانیږي.

۱. اصلي پوښتنه

په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه کوم دي؟

۲. فرعي پوښتنې

۱)پ ه اسلام اونړیوالوحقوقو کي ډیپلوماتیکي مصونیتونو ډولونه کوم دي؟

۲) په اسلام اونړیوالو حقوقوکي ډیپلوماتیکي مصونیتؤنو حدود او مبنا څه ده؟

ه) د څېړنې فرضیې

په دې څېړنه (په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو مقایسوي څېړنه) احتمالي ځوابونه (فرضیې) په نظر کې نیول شوې چې د څېړنې په لړۍ کې به ځواب شي.

۱ . اصلی فرضیه

په اسلام او نړیوالو حقوقو مصؤنیتونه یو اصل په توګه پېژندلی دي؛ د دوې د ډیپلوماتانوځان،کورنۍ ، مال ،اسنادو او لیکنو نقلیه وسایل او نور. وسایل نه پلټل کېږي او د پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصؤنیتونو څخه برخمن دي او د هیڅوک د داخلیدو اوتیري حق نه لري. او په منوونکي هیواد له هر ډول تیري څخه مصؤن دي.

۲. فرعي فرضیې

۱) په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه عبارت دې له: سیاسي،مدني اوقضایی څخه دې؛او هیڅوک د تیري او نقصولو حق نه لري. ډیپلوماتیکي مامورینو ځایونو،کورنیو، لیکنو او اسنادو مصؤن دي.

۲) په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مامورینو هغه کړنې محدود وې چې د منوونکي هیواد د ګټو پرضد وي؛ یا د د منوونکي هیواد په کورنیو چارو کې لاسوهنه، یا دمنوونکي هېواد ارزښتونو ته احترام نه درلودل، په اسلام کې مبناء له قرآن،سنت او نبوي حدیثونه دي.او د حقوقو مبناء یې عبارت دې له نړیوال عرف ، نزاکتونه ، دولتونو ترمنځ منل شوي اصلولونه او۱۹٦۱ژمنلیک.

و) د څیړنې روش

په دې څیړنه کې هڅه شوې چې له کنو را ټولو شوی منابع څخه د موضوع سره سم له معتبرو اخځلیکونو څخه ګټه واخیستل شي که څه هم په پښتو ژبه د منابع له کمښت سره مخ ؤ. خو کتابونو، مقالو، لکچرنوټونو او انټرنیټي سایټونو ته په ورتګ سره مو د پام وړ معلومات راټول او د کتابتونی، تحلیلي او توصیفي میتود په رڼا کې مو د پایلیک جوړولو دوه ګینه روش کې ځای پرځای کړي. او د اخځلیکونو په برخه کې مو له نړیوال اکاډمیک سیستم څخه ګټه پورته کړې ده.

ز) د څیړنې مخینه

په اسلام او نړیوالو حقوقو کې پرتلیز بحث په دې موضوع باندې ؛ ندې شوې موږ تر ډیره بریده پرتلیزه بحث لاندې نیولې دي. په موضوع کې څو منابعو څخه ګټه پورته شوی.د بیلګې په ډول: اسلام و حقوق دیپلوماتیک لیکوال محمد پورامیني،احمد جواد صدر ډیپلوماتیک او کونسلي حقوق،نړیوال عمومي حقوق محمد رضا بیګدلي او داسي نورو منابعو څخه ګټه اخیستل شوی ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح) د څیړنې نوښت

پخوا به څیړنې پراګنده اوکودنګ کیدلې.دغه څیړنه په دو دویي(دوه ګونې)سیسټم باندې ترتیب شوې دي؛ دا چې لوستونکي وکولاي شي په اساني سره د یوې واحدې منبع په حیث معلوماتو اواطلاعاتو ته لاس رسي پیداکړي.

ط) د څیړنې جوړښت (سازماندهي)

په پورتنۍ څیړنه په دوو څپرکو ویشل شوی اوهرفصل په دوو مبحثونو، هرمبحث په دوو ویناوو اوهره وینا حد اقل دوجزونه لري. په لومړي فصل کې مفاهیم او کلیات تعریف، مبنا اوتاریخچه په کې بحث شوي دي اودوهم څپرکي کي د مصونیتونه په اسلام او نړیوالو حقوقو کي تحلیلي او مقایسوي څیزنیز بحث شوي دي.

ی) د څیړنې خنډونه

د ډیرو نورو څیړنو په شان په نوموړي څیړنه کي هم له بیلابیلو ستونزو سره مخ شوم. ملي ژبو د معتبرو کتابونو، رسالواومقالو نه شتون، د وخت کموالي او هره لخظه ځانې اومالي خطرستونزي وي هو بیاموهم دغوستونزوسره کوښښ کړي؛د معتبرو اوعلمي منابعو څخه ګټه واخلواو وکولای شو خپله څیړنه علمي اومعتبره کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

مفاهیم او کلیات

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړی فصل کې په ډیپلوماتیکي مصونیتنوباندي بحث شوی دی او دغه فصل په دوو مبحثونو او دوو مطلبونو باندی ویشل شوی او هرمبحث په دوه مطلبونو ویشل شوی او هره مطلب په دوه یا د هغې څخه په ډیرو جزونو باندي ویشل شوی دي په لومړي مبحث کې مفاهیم او په دوهم مبحث کې کلیات د بحث لاندي نیول شوي دي.

لومړی مبحث-مفاهیم

د مونوګراف لومړی مبحث په دوو مطلوبو باندي ویشل شوی دی؛ او هره مطلب بیا په بیلابیلو جزونو باندی ویشل شوی دی په لومړی مطلب کي، مصؤنیت پیژندنه، په اسلام او نړیوالو حقوقو کې د مصونیتونو لغوي او اصطلاحي پیژندنه اومفهوم بیان شوی اوپه دوهمه مطلب کي د ډیپلوماټ، نړیوال حقوق او اسلام پیژندنه او بیان شوي دي.

لومړی مطلب- مفهوم پیژندنه

مصؤنیت تعریف اوپه اسلام اونړیوالو حقوقوکې ډیپلوماتیکي مصونیتونو لغوی مانا، تعریف او مفهوم بیان شوی. په لومړی جزکې؛ د اسلام له نظره او دوهم جز کې د نړیوالو نظره بیانیږي.

لومړی جز- د مصؤنیت پیژندنه

د مصؤنیت اساس لا مخکې د ویانا د ۱۹۶۱ م کال د معاهدې څخه په اووم هجري کال کې د اسلام مقدس دین نړیوالو ته وړاندې کړي دي. البته د ځینو توپیرونو سره لکه د حق العبد په صورت کې د خسارې جبران او نور...

الف – د مصؤنیت پیژندنه

مصونیت کلمې معنا په فارسي اوعربي ژبوکې؛ مصؤن پاتي کیدل، محفوظ کیدل اوساتل شوي په معناوو راغلې دي. د مصونیت کلمې مانا اومفهوم د مصونیت لعت په عربي ژبی نوم مفعول دی،چې د مجرد ثلاثی(صون) په مانا دي، د صون مانا محفوظ،ایمن او مصون په مانا کاریدل اوهمدارنګه په فارسي ژبي کي جعلی مصدر دی چې، د صون څخه اخیستل شوي دي. یعني په دې مانا چي هر ډول تعرض او تجاوز څخه په امان کیدل دي او مصونیت لرونکي اشخاص د قانون تعقیب او د دولت له مامورین په امان کی دې ؛ او یا په بل ډول قانون پلي کوونکي مامورین نشي کولای د مصونیت لرونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشخاص تعقیب کړي.د اسلام په مبارک دین کي هم د ډیپلوماټانو سیاسي خوندیتوب ته اشاره کړې ده۱.

ب – په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مُصؤنیت لغوي پیژندنه

مصؤنیت په معنا دې محفوظ او ساتل شوي په معناوو راعلې دي.یعنی د هر ډول تیری او تجاوز نه امان کیدلو ته مصؤنیت وایی. الله جل جلاله لومړي سفارت بنسټ ایښودونکي دی.پیغمبران یې د سفیرانو په توګه د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره را لیږلي دي. په همدې دلیل د نبوي حکومت کې هم سفارت او استازي د ځانګړی اهمیت څخه برخمن ول، اوحضرت محمد صلی الله علیه وسلم د حکومت د جوړښت سره سم سفیرانو لیږل او د نورو هیوادونو سفیرانو منلي او مقررول،البته د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زماني کي د ډیپلوماتیکي اړیکي او د سفیرانو مقررول موقتي ول او د هغوی مصؤنیتونه او مزایاوي هم دومره پراخه نه وه؛همدارنګه ډیپلوماسۍ هغه وسیله وه چې،په اسلامي او غیراسلامي مقاماتو کاروله؛او د تاریخي کتابونو او متعبرو اسلامي منابعو ته په کتو دغه واقیعت هم روښانه کړي دی؛چې سفیرانو اوډیپلوماټانو په اسلامي ټولنی کي ځانګړی احترام او آزادي درلود ده.پیعمبر علیه السلام د خپل مبارک ژوندانه په دوران کې په لسګونو نمونې پیش کړي دي. چې ، د اسلام په ډیپلوماتیکو حقوقو او اړیکو باندې ښکاره دلایل دي.

د مثال په ډول هغه په مدینه منوره کې د میشته کیدو څخه وروسته ډیر ژر د نړۍ سترو شاهانو او امپراطورانو ته خطونه ولیږل چې د اسلامي ریاست د خارجي او داخلي سیاست خلاصه او دغه نظام کې د ګډون دعوت پکي وه.

ج - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصؤنیت اصطلاحي پیژندنه

مصؤنیت په ایمان کې یا په امان کې دي. ایمان په مسلمان پوری مربوط کیږي، اوامان له غیرمسلمانانوڅخه. نمایندګانو یا استازو په فقه کې د امان ترعنوان لاندي جهاد کتاب کې بررسی شوي دي.(امان)هغه حق دي، چې لرونکې د تعرض څخه مصون دي. په اسلام کې ډیپلوماتیکي مصونیتونو اصطلاحي تعریف، لکه څرنګه چې د اسلام مبارک دین وړانګو د بشري ژوندانه هره برخه روښانه کړي، پرهمدې بنسټ یی ډیپلوماسي اوډیپلوماتیکي کړنې هم د پامه نه دي غورځولي اود ډیپلوماسۍ لپاره

۱-پورامینی،محمد حسین.اسلام وحقوق دیپلماتیک.تهران سازمان مطالعه وتدوین کتب علوم انسانی دانشگاه علوم اسلامی۱۴۲ص.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یی روښانه اصول اوتګلاري ټاکلي. ترټولو ښه بیلګه یی د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د دوري ډیپلوماسي ده. د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د دیپلوماسۍ بنسټېزه موخه د اسلامي امت د ملي ګټو ساتل وه.

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په دوره کې ډیپلوماسي په خپله د ده لخوا د اسلامي اصولو په چوکاټ کي ترسره کوله. د نوموړي وخت د شرایطواوغوښتنو سره سمه رهبري کوله. اسلام سیاسی استازو اوسفیرانو ته د بیلا بیلواړخونو نه خوندیتوبونه، خوندی ځای ورکولو، مناسب احترام کولو اوپاللومسوولست پرغاړه اخیستی، که څه هم دوې له مسلمانانو سره ناوړه چلن هم کوو، اود دې لپاره چې ترڅو د اوګړي خپلې دندې په ښه توګه ترسره کړي اود نړۍ د سوکالۍ او ارامۍ لامل وګرځي همدا خبره د سورتی توبی آیت کې ذکر شوي دی(وان احدمن المشرکین استجارک فاجره حتی یسمع کلام الله ثم ابلغه مامنه ذلک بانهم قوم لایعلمون) ژباړه: که چیری له مشرکینو څخه یوکس له تا نه پناه وغواړی، نوپناه وکړه هغه ته، ترڅو واوری کلام د الله جل جلاله اوبیا ترامن ځای پوری ورسوه اودا له دې وجهی دوې داسی قوم دی [نه پوهیږي.۱ ۱ابن کثیررحمته الله دپورتنی آیت شریف په تفسیر وایی :((که چیری یوکس دارالحرب څخه د ډیپلوماتیکو دندو ترسره کولولپاره او سوداګریود سولې د کولو، جګړې د بندولو، جزیی ورکولویا نورو ورته کارونوپه موخه ادارا لاسلام ته راشي اود مسلمانانود واکمن یا دهغه مرستیال څخه پناه وغواړی. نوترڅوچې دارا الاسلام کې پاتي وي اوخپل هیواد ته ګرځیدلی نه وي، هغه ته پناه ورکول کیږي)). د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دقولي اوفعلي سنتوحخه هم د سفیرانو د خوندیتوب موضوع ثابتیږي.

دبیلګې په توګه پیغمبر(علیه وسلم)د مسلمه کذاب استازي ونه وژل. بیلکې ورته ویی فرمایل:(لوکنت قلاتلا رسولالقتلتکما)یعني که چیري ما استازې وژلای نوتاسو دواړه به مې قتل کړي وای. د ټولوفقهاوو په دې اتفاق دي چې سفیرانو اوهیئتونو ته د پناه اوخوندیتوب ورکول روا دي اوسیاسي استازي بیا د پناه د تړوپرته هم اسلامي خاورې ته د راتللو اجازه لري.۲

- -د ابن کثسیرتفسیر۲ټوک۳۳مخ،دالبابی الحلبی چاپ. ۱
- شرح السیرالکبیر،لومړی ټوک،۱۹۹مخ کتاب الخراج،ابویوسف،۱۸۸مخ ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف- په ټولیز ډول خپله رسول الله صلی علیه وسلم[1] په خپل مبارک ژوند کې د نورو قومونو،شاهانواو نمایندګانو ته ډالۍ او خوندیتوبونه ورکړې دي.دبیلګې په توګه کله چې مسیلمه الکذاب نماینده ګانو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په مقابل کې سپین سترګې وکړه ؛ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې وفرمایل:(که چیرته خبره داسې نه وي چې سفیرانه وژل کیږي نوستاسي دواړو ګردنونه به مې وهلې واې).همدارنګه چې کله ابوبکرصدیق رضی الله تعالی عنه یزید بن ابي سفیان شام ته د بندیانو د سپارلو لپاره لیږل نو د توصیی په شکل یې ورته وفرمایل:(کله چې د دښمن سفیران درته راغلل نواحترام یې وکړه، ځکه چې دا به ستا لومړنې خیروي چې دوی ته یې رسوی). رسول الله صلی علیه وسلم د وفات څخه څو ورځي مخکې د ځینو خاصو وصایاو په ضمن کې د خارجي وفدونو د احترام سپارښتنه کوله او فرمایل به یې:اکرم الوفود.ژباړه: د وفدونو احترام کوئ. پس د سفیرځان،ناموس او د اقامت ځای په اسلام کې مصؤن دی چې په دې مصؤنیت کې ورسره هئیت هم شریک دي.

ب- فقهې کتابونو له اړخه ډیپلوماتیکي مصؤنیت

همدارنګه اسلامي فقهې کتابونو[2]ډیپلوماتیکو مصؤنیتونو او مزیاو ته خاصه پاملرنه کړې ده، چې د(کتاب الخراج)له کتاب څخه چې امام ابي یوسف رحمه الله د مالیې اود مالي مسایلو په اړوند لیکلې دي د خورا اهمیت او اعتماد څخه برخمن دي، د یو مفهوم په اړولو سره ترې اکتفاء کوو: امام ابویوسف رحمه الله وایي چې که د یو ولایت والي د یوخارجې فرد سره ګوري اوځان د کوم پاچا نماینده معرفي کوي او ووایي چې د اسلامي خلیفه سره ملاقات لپاره راغلې یم چې د خپل چاپا مکتوب هم ورسره وي او د اموال یې د ډالۍ په حیث راوړي وي. نود دې خبرې تصدیق وشي او څوک دې پر ده او دده پر اموالو عرض نه کوي. خوکه اموال یې د تجارت په نیت راوړې وي نو بیا مالیه ترې اخیستل کیږي. همدارنګه سفیران او ورسره هئیت اسلامي هیواد ته پرته له هغو عهدونو څخه داخلیدای شي کوم چې یو غیرمسلمان لپاره په اسلامي خاوره کې د اوسیدو لپاره د شریعت له مخې ضروري دی چې هغه امان اوبل د ذمې عقد دي.

[1] -بصیرت،ع نبی. ډیپلوماتیک حقوق.سلام خپرندویه ټولنه،جلال آباد۱۳۹۶مخ ۵۰.

[2] - د پورتنۍ ما خذ.مخ۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم جز- په نړیوالو حقوقو کې مصؤنیت لغوی او اصطلاحی پیژندنه

د عمومي حقوقو د یوي څانګې په توګه، د نړیوالو عمومي حقوقو د مفهوم پیزندنه، چې نن ورځ ورته په لنډیز سره، (نړیوال حقوق) ویل کیږي.

الف – د مصؤنیت لغوی پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې

ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه د حقوقو اصلی مرکز یا هسته ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه جوړ وي او په ډیپلوماتیکي حقوقو کي مهم رول لوبوي نوضروري او لازمي دي چې مانا او مفهوم سره یې آشنا شو. مصؤنیت کلمه د فارسي حقوقي ادبیاتو معادل او ترجمه د انګلیسي اویوناني ژبو(immunity) څخه اخیستل شوي مصونیت جعلی مصدرپه مانا دي. چي، مانا یې مصون کیدل او خوندي پاتي کیدو په مانا را غلی د کلمې د توپیر له پلوه صون مفعول نوم دی،په مانا دې ساتل شوی او د عربی لغت صون مانا په ځای کي وکارول شي د ساتل شوی(محافظت) په مانا دی؛په حقوقي [1]مفهوم مصونیت په کلي مانا چې لرونکي اشخاص د قانون تعقیب او د دولت له مامورینو په امان کي دي یا په بل ډول قانون او قانون پلي کوونکي مامورین نشي کولای چې د هغه د درلودونکي اشخاص تعقیب کړی.یوازې ډیپلوماتیکي حقوقي مصونیتونه په مستقیمه توګه پر نړیوالو حقوقو ولاړ دی، د منوونکی هیواد حاکمیت ته زیان رسوی او ترهمدې عنوان لاندې په هغه هیواد تپل کیږي. خو په مقابل کي ډیپلوماتیکي امیتازات د منونکی هیواد په داخلي حقوقو پوري منصر دي. د هغه ورکړی بشپړ واک لري.البته د نړیوالو نزاکتنو او مقرراتو ځای او حتی نشي کولای په دې اړه نړیوال حقوق له نظره لیري کړی. همدارنګه د رومي مشهور فیلسوف سیسرون د ډیپلوماتیک خوندیتوبونو په اړه داسي وایي((د سفیرانو خوندیتوب هم د بشری حقوقو کې او هم په الهي حقوقو کي تضمین شوی، د دولتونو سفیرانو د پاک اومقدس شخصیت درلودونکي دي او د دوی درناوی باید په ټولو دوستو او دوښمنو هیواد کي وشي)).

ب) د مصؤنیت اصطلاحی پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې

په عمومي نړیوال حقوقوکې په شخصي توګه ډیپلوماتان اودهغوي داستوګنې اوکارځاي دهغه دولت دمامورینوله تعقیب څخه خوندي دی. چې په هغه هیواد کې دنده ترسره کوي؛ خودغه خوندیتوبونه د

---

[1] -نعیمی،ګـل احمد.ډیپلوماسی او د مذاکرې فن، ننګـرهار -مومندخپرندیه ټولنه ،مخ ۱۳۰. ۱۳۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بين المللی عرف اوعاداتو له مخي رامنځته شوي دي. نه دهيواد د قوانينو له مخي دي. ډيپلوماتيک خونديتوب د ټولوډيپلوماټانولپاره مهم غټ امتيازدي چې ترڅو دوي وکولای شی خپلې دندې په خپلواکه توګه پرته دکومو ستونزو اوفشارڅخه ترسره کړي ..ډيپلوماتيک مامورين چې د خپل هيواد لخوا په منوونکي هيواد کې د يوسلسه خدمتونه د سرته رسولو لپاره ګمارل کيږي.نو د دې هدف لاسته راوړلولپاره بايد نوموړی مامورين يوسلسه تسهيلاتواواستثنايی تضميناتوڅخه برخوادره وی. چې؛ همدغه تضميناتو اوتسهيلاتو ته په ډيپلوماتيک ژبه مصونيتونه وايي. يا پدې معنا چې مصونيتونه عبارت دی له دې څخه چې نوموړی ډيپلومات په منوونکي هيواد کې د امنيتې مامورينو اوقانونې تعقيب څخه خلاص دي ياپه بل عبارت قانون

اوقانون چلوونکي مامورااين نشي کولای نوموړي شخص ترتعقيب لاندي ونيسو .

دوهم- مطلب

په دې مطلب کې په لومړي جز کې د ډيپلوماټ، دوهم جز کې نړيوال حقوق او په دريم جز د اسلام مقدس دين پيژندنه او معنا تربحث لاندې نيول شوی دي.

لومړی جز – د ډيپلوماټ پيژند نه

د ډيپلوماټ کليمه د ډيپلوماسۍ لفظ او اصطلاح ته منسوبيږي. چې خپله ډيپلوماسۍ يوه يوناني کليمه ده چې د (diploma) څخه اخيستل شوی ده. او ډيپلومه هغه رسمي سند ته ويل کيږي چې د هيوادونو د باصلاحيته چارواکو ترمنځ د توافق وروسته يو بل تبادله کوي چې دغه سند په عين وخت کې بې دغه لوړ پوړي باصلاحيته چارواکو په لاسليک او مهر باندې هم مزينه شوي وي. چې دغه با صلاحيته لوړ پوړي چارواکي بيا د ډيپلوماټ په نوم يادېږي. او دغه عمل په نتيجه يعني مذاکرې پايلې او تړون منځته راوړل همدا عمل ډيپلوماسۍ بلل کېږي. نو بيا دهغه قواعد او مقرارت چې دغه عمل لپاره چوکاټ جوړ وي هغې ته ډيپلوماتيک حقوق وايي. د ډيپلوماټ لپاره بيل بيل تفريفونه وړاندې شوي او څه تغريفونه په لاندې ډول بيان شوي دي.

ډيپلوماتيکي مامورين يا ډيپلوماټان هغه څوک دي، چې د ډيپلوماسۍ چاري پرمخ وړي، يعني هغه سياسي مامورين چې د ډيپلوماتيکي هنر او ډيپلوماتيکو کړنو پر بنسټ بهرنی سياست پلی کوي، هغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ډيپلوماتيکي مامورين يا ډيپلوماټان ويل کېږي[1]. د ډيپلوماټانو مهمه دنده په بهرني دولت کي د خپل دولت بهرنی سياست پلي کول دی. يا ډيپلوماټ هغه شخص ته ويل کېږي چې د يو رسمي دولتي مقام څخه د بهرني سياست د اجراء کولو لپاره گومارل کيږي. د ډيپلوماټ لپاره بيلا بيل تعريفونه وړاندې شوی دی. په يو بل تعريف داسي شوی ډيپلومات هغه شخص ته ويل کيږي چې د يو دولت له لوری د دولت يا دولتونو سره د ډيپلوماتيکو چاري پرمخ بيايی.

الف) د ډيپلوماټ دندې

ډيپلوماټ په بهرنې دولت کي دخپل دولت داستازي په بڼه يو شمير مهمي او اړينې دندې لرې، که څه هم د ډيپلوماټ دندې په گوته کول يو ستونزمنزمنه خبره ده، خوبيا هم څه نه څه دندې په لاندې ډول دي[2].

۱-د خپل هيواد د ملي گټو ساتنه:

لکه څرنکه چې دولتونه خپل بهرني سياستونه د ملي گټو د ستاتلو په موخه ټاکې او ډيپلوماسی بيا دبهرنيو سياستونو دپلي کولو لپاره هلي او ځلې کوي، له همدې کبله د ملي گټو ساتل د ډيپلوماټ مهمه او بنسټيزه دنده ده. ډيپلوماټ ته ښايی چې هره ډيپلوماتيکه او سياسي ليدنه او غونډه کې د خپل دولت د ملي گټو د ساتلو پربنسټ حرکت وکړي.

۲- د خپل دولت استازيتوب:

په کوربه دولت کې د ډيپلوماټ دريځ او کړنې دخپل اړوند دولت د استازيتوب په مانا دي، کله چې ډيپلوماټ په کوربه دولت کي د خپل هيواد د ملي گټې ساتي او دخپل دولت د بهرني سياست د ټاکلي تگلاري پربنسټ حرکت کوي، دا په دې مانا دي، چې دی د خپل دولت استازی دی او د خپل دولت د بهرني سياست بنسټيزه تگلاره هم بايد د کوربه دولت ته روښانه کړي. ډيپلوماټ بايد د ټولو اړينو وسايلو او امکاناتو په کاروني سره کوربه دولت د خپل هيواد دموخو څخه خبر کړي او د خپل دولت دسياسی استازي په بڼه چلن ورسره وکړي.

۳- د خبرو او مذاکرو سرته رسول:

---

[1] -داوری، فرهاد. ډيپلوماتيکی لارښود. مومند خپرندويه ټولنه-جلال آباد۱۳۹۴مخ۹۵.

[2] - پورتنۍ ماخذ مخ۱۱۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه ځرنګه چي ځيني سياستپوهان ډيپلوماسی ته دخبرو او مذاکري فن وايې له هم همدې کبله د ډيپلوماټ دا دنده ډيره اړينه ده، مذاکره او خبري د ډيپلوماسی د پايښت مهم توکي دي، لکه ځرنګه چې هره څانګه او هره پوهنه ځانته ځانګړي وسايل او توکي لري، له همدي کبله مذاکره د ډيپلوماسی مهمه وسيله ده.

د ډيپلوماټ ځيراکت او پوهه د مذاکري سرته رسولو کي ښه معلوميږي، ترڅو چې ډيپلوماټ دمذاکري په فن او رازنو پوه نسي ترهغه په نورو دندو کي نسي بريالی کيدای. لکه ځرنګه چې مذاکره د دولت دبهرني سياست د موخو د لاسته راوړلو لپاره ترسره کيږي،له هم دې کبله په مذاکره کې د خپل دولت پرملي ګټو او بهرنيو موخو پاندې زيلت ټينګار کيږي.

ب) د ډيپلوماټ ځانګرتياوې

د ډيپلوماسی پوهانو په آند، چې ډيپلوماټ بايد له جسمي او عقلاني په دواړو اړخونو کې له طبيعي امتياز او غوراوي څخه برخمن وي. هغه ډيپلوماټ چې په طبيعي ډول سالم او دښو ځانګړنو لرونکی وي هغه په خپلو دندو کې بريالی وي.

ټولنيزه ګروهه پردې ده چې ډيپلوماټ بايد د ځينو ځانګړنو لکه رينښتنولي، امانت، زړورتيا،پاکوالي، پياوړي ارادي، روغتيا، هوښياری، نرمی، ښه نيت، هڅاند، پوهه، ښه زړه او ښه چلن لرونکی وي. که چيري د پورتنی ځانګړني په يوه شخص کي په طبيعي ډول شتون ولري او بياهم دخبرو شريني يا ښو خبرو ځانګړنه هم ورسره يو ځاي شي نو بيا ډيپلوماټ هغه شخصيت کيږي، چې د زياتو خلکو لخوا منل کيږي او په خپلو دندو کې بريالي ګڼل کيږي. که څه هم خلک د ډيپلوماټ لپاره د فريب ورکولو هنر هم ځانګړنه بولي خو دا د رينښتني او غوره ډيپلوماټ لپاره ځانګړنه نسي کيدای بلکې دا د خلکو نظر دی.

دوهم جز- د نړيوالو حقوقو پيژند نه

نن ورځ، د نړيوالو حقوقو د تعريف په اړه نظريي توپير لرونکي يا متضاد ليد لوري وجود لري. خو پياوړي نرونه او د لوتوس په قيضه کې د عدالت د نړيوالې محکمې پريکړه له لوري او مخکنيو وړاندې شويو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحثونو ته په پام سره له بل لوري، کولای شو،په لاندې ډول يې تعريف کړو. مخکې له دې نه چې بشپړه تعريف ته ورشو لومړې لغوي معنا او ورپسې اصطلاحي تعريف کوو١.

الف) د نړيوالو حقوقو اصطلاح دلاتيني (jus gentium) له کلمې څخه، چې لفظي مانا يې د ملتونو حقوقو دي، اخيستل شوې دي، د (jus gentium) اصطلاح، چې لرغوني روم کې د (jus civile) د اصطلاح په مقابل کې ځاي لري او مانا يې (د رومي وګړو ځانګړې حقوق دي، په هغه قواعدو باندې دلالت کاوه، چې د هيوادونو پرته پردي هم په کې شامليدل. دغه مقرارت د روم دا مپراتورۍ له لوري اوله نورو هيوادونو او پرديو وګړو سره اړيکو د تنظيم لپاره وضع شوي وو او په واقعيت کې، د روم ملي يا داخلي حقوق ګڼل کيدل. په دې توګه نه شو کولای، چې په نړيوالو حاکمو اړيکو پورې منحصر وګڼو. البته، په وروسته کلونو کې د(jus gentium) اصطلاح او حتي د(jus civile) اصطلاح بدلون وموند.

ب) د نړيوالو حقوقو بشپړ تعريف: نړيوال حقوق، چې دعمومي حقوقو له څانګو څخه دی، د نړيوالې ټولنې حقوق دي؛ يانې د پلي کيدونکو هغه قواعدو او مقرارتو مجموعه، چې د نړيوالو اړيکو څخه رامنځ ته شوی دي او د نړيوالې ټولنې د غړو ترمنځ د اړيکو تنظيم کوونکي دي. دغه حقوقي څانګه، دملي يا د هيوادونو له داخلي حقوقو څخه مخکې والی او لومړيتوب لري ا, نړيوال سازمانونه (دولتي) په خپلو اړيکو کې، ددې قواعدو په پلي کولو باندې مکلف دي.البته، په ځانګړو برخو کې، نړيوال حقوق، د عادي حقيقي اشخاصو، بهرنيو خصوصي شرکتونو (ملي او څومليتي شرکتونو) غير دولتي نړيوالو سازمانونو او آزادۍ غوښتنونکو خوځښتونو، حقوق او مکافيتونه هم ټاکي.

دريم جز- د اسلام پيژندنه

اسلام يونړيوال دين دی او حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د الله (ج) اخری سفير دی. د اسلام د فلسفې تشريع او د حضرت رسول الله بعث د انسانانو دعوت اوهدايت د توحيد او يووالی لپاره دي او اسلام په معنا دې تسيلميدل،اطاعت او سولې ته اسلام وايی. په اصطلاح کې هغه عقايدو او احکامو ته ويل کيږي. چې، د بشري ټولنې غوښتنو پراساس پرحضرت محمد صلی الله عليه وسلم باندې نازل شوي دي. اسلام دين کامل او نړيوال دين دی پرته له کمي اوکاستي څخه پرحضرت محمد صلی عليه

---

١ -حکيمزی،حسيب الله.نړيوال عمومی حقوق.نوی مستقبل ټولنه – کابل.٨

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسلم باندې نازل شوی دی.او دخداي (ج) پروړاندې غوره دین اسلام دی. لکه څرنګه چې الله (ج) په قرآن کریم فرمایی:ان الدین عندالله الاسلام۱)

الف) د حضرت محمد صلی علیه وسلم ځوابونه داسلام په اړوند:

کله چې جبرائیل علیه وسلم د نبي علیه وسلم څخه د ایمان اړوند پوښتنه وکړه، رسول الله صلی علیه وسلم ورته وفرمایل:ژباړه: ایمان دې ته وایي چې پرالله (ج)، پرښتو، کتابونو، پیِمبرانو، آخرت په ورځ او همدارنګه خیر او شر چې دغه ټول د الله له لوري دي باوراو یقین کول. او ایمان حکم پرټولو کتابونو باندې ایمان راوړل فرض دي، او که چیري څوک انکار و کړي کافرګڼل کیږي.

ب) د شخص مسلمانیدو لپاره لومړي کار چې ترسره یې کړی

د مسلمانیدو لپاره د توحید کلمې لوستل او تصدیق کول: (لا اله الا الله محمد رسول الله) ژباړه:نشته معبود برحق یوازې د الله (ج) نه او محمد صلی علیه وسلم د خدای (ج) استازی دی او دشهادت کلمه یعنی:(اشهد ان لا اله الاالله واشهد ان محمداً عبده ورسوله) ژباړه: زه ګواهي ورکوم، چې نشته معبود برحق یوازې دالله (ج) نه او ګواهي ورکوم چې حضرت محمد صلی علیه وسلم دالله (ج) بنده او رسول دی.

دوهم مبحث -کلیات

د مصؤنیت اساس لا مخکې د ویانا د ۱۹۶۱ م کال د معاهدې څخه په اووم هجري کال کې د اسلام مقدس دین نړیوالو ته وړاندې کړي دي. البته د ځینو توپیرونو سره لکه د حق العبد په صورت کې د خسارې جبران او نور...

لومړی مطلب- په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو تاریخچه او مبنا

د اسلام مبارک دین کامل اوبشپړ دین دي، د ټول بشریت لپاره تلپاتې اصول اوقواعد لري، د اسلام په مبارک دین د ژوند د ټولو اړخونولپاره لارښووني اوقواعد شتون لري له همدې امله په اسلام کې د ډیپلوماسی اوډیپلوماټانو په اړه روښانه اوبنسټیز قواعد شتون لري.

-دریمه پاره، سورت ال عمران.۱۹آیت.[1]

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی جز-په اسلام کې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه

لکه څرنگه چې د اسلام مبارک دين يونړيوال دين دی اود بشري ژوندانه هري برخي ته يې پام کړی اود هري برخې لپاره احکام لري. پرهمدې بنسټ د دولتدارۍ او سياسي برخې لپاره هم روښانه او واضع احکام لري. د اسلام مبارک دين د سفير اوسفارت کلمې څخه هم يادونه کړي ده؛ د عربي ژبې د سفار کلمه د ډيپلوماسي اوسفير کلمې مترداف ده، چې څو ماناوې لري. مقابل لوري ته مسايلو روښانه کول، پټورازونو څخه پردې پورته کول،د ابهام تيارې د سهار رڼا غوندې روښانه کول،د حقايقو پرمخ د غبار جاروکول دي.

امام راغب اصفهاني وايي((رسولان هم د الله ج سفيران دي ځکه هغوی هم د الله جلاله د دين په وړاندي د خلکو افکاروڅخه د ابهام پردې ليري کوي اوحقايق خلکوته روښانه کوي)).همدارنگه ځينو پوهان وايي د لومړی ځل لپاره د سفيردنده د حضرت آدم (عليه السلام)ترسره کړې ځکه هغه د الله (ج)لومړی سفيراواستارۍ وه. اوخلکوته يې د لومړي ځل لپاره د ژوند تيرولو وسايل اوآسباب ورښودل اوملايکو هغه ته سجده وکړه چې د په خپله د هغه درناوي وه ځکه هغه د الله(ج)استاري١.د اسلام په سپڅلي دين په ظهورسره سمدستي اسلامي هيوادونو د نوروملتونو سره خپلې سياسي اړيکي ټينگې کړې؛ ځکه دوی څخه کوله جگړې پرځاي د مذاکرې اوخبرو له لاري يوبل غوښتنو ته ځواب ووايې.مذاکره اوخبرې اترې په اسلام کې ډيرمهم رول لري.

ځکه حضرت رسول الله(ص)او د هغه اصحابه کرامو د نورو دولتونو د استازو سره بيلابيلې مذاکرې ترسره کړي دي. چې، پايله کې بيلابيل سميه ايزو او نړيوال تړونونه رامنځ ته شوي. په ټوليزه توگه خپله پيغمبرعليه السلام په خپل مبارک ژوند کې د نوروقومونو،شاهدانو او نمايندگانوته ډالۍ اوخونديتوبونه ورکړې دي. د مثال په ډول کله چې مسلمه کذاب نمايندگانو پيغمبرعليه السلام په مقابل کې سپين سترگي وکړه. نو پيغمبرعليه السلام ورته وفرمايل: لولاان الرسل لاتقتل لضربت اعناکما. ژباړه: که چيرته خبره داسي نه وی چې سفيران نه وژل کيږي نوستاسي دواړو گردونونه به مې وهلي وای. همدارنگه کله چې حضرت ابوبکرصديق رضی الله تعالی عنه يزيد بن ابی سفيان شام ته د بنديانو د سپارلو لپاره ليږل

-بصيرت،ع نبی.د ډيپلوماسی تاريخ،دننگرهارپوهنتون دحقوقوپوهنځی لکچرنوټ،١٣٨۵ه.ش کال. ١

(c) ketabton.com: The Digital Library

نود توصیې په شکل یې ورته وفرمایل: کله چې د دښمن سفیران درته راغلل نواحترام یې وکړه؛ ځکه چې دغه به ستا لومړني خیروي چې دوی ته یې رسوي.

الف-د نړۍ پاچاهانو ته د پیغمبرعلیه السلام لیکونه اوسفیران لیږل

د حبشې پاچا ته د پیغمبرعلیه السلام لیک اوسفیرلیږل. ویل کیږي چې، لومړي سفیرد پیغمبرعلیه السلام لخوا د حبشي پاچا ته چې(نجاشي اصحم)نومیده ولیږل شو. هغه عمروبن امیه الضمي وه چې د پیغمبرلیک یې نجاشي ته وسپارلو. د اسلام ډیپلوماسي په تاریخ کې عمروبن امیه الضمري د پیِغمبرعلیه السلام لومړني سفیرګڼل شوي دی.

چې، په حبشه کې یې یو کامیاب اوموفق دیپلوماتیک ماموریت سرته رسولې دی.داچې درسول الله صلی الله علیه وسلم دغه سفیرد خاص ډیپلوماتیک فراست اوزیرکتیا درلودونکې اوپه موثره اندازه یې مقابل طرف ته د خپل مشرپیغام ورانتقال کړل نود حبشې په پاچا یې قوي اثروکړ.

د پیغمبرعلیه السلام مبارک لیک یې راوخیست اوپرسترګو یې کینبود اوبیا د ادب له وجې له تخت څخه راکوزشو اولاندي په فرش کښیناست. دخپل اسلام اعلان یې وکړل اود شهادت کلیمه یې وویله، اودایې هم وویل که وخت اوتوان پیداکړ د پیغمبرعلیه السلام په حضورکي به حتما مشرف شم مګرژوند ورسره ډیره یاري ونکړه او ژر وفات شو. پیغمبرعلیه السلام یې په غیابت کې جنازه اداکړه.

۲-د روم امپراتورهرقل ته د پیِغمبرعلیه السلام لیک

نبي کریم علیه السلام د روم امپراتورهرقل ته هم په مشابه او ورته مطالبودغه لاندي لیک دهجرات په اووم کال د محرم په میاشت کې دخپل سفیر(د حیت بن اخلیفه الکلبي)په لاس ورستوو چې مطالب یې په لاندې ډول دي.

((بسم الله الرحمن الرحیم من محمد رسول الله الی هرقل عظیم الروم،سلام علی من اتبع الهدی، امابعد فاني ادعوک بدعایت الاسلام، اءسلم تسلم، واسلم یؤتک الله اجرک مرتین، وان تولیت فان علیک اثم الاریسین و[یااهل الکتاب تعالوا الی کلمت سواءبیننا وبینکم ان لانعبدالاالله]الی قوله[اشهیدوا بانامسلمون]) ژباړه: دا لیک د الله د رسول محمد (ص) له طرفه د روم مشرهرقل ته تقدیم دی. په هغه چا دې. سلام وي چې د سمې لارې پیروي کوي. د بعد د سلامه: زه تا د اسلام په طرف دعوت کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام راوړه ترځوسالم پاتې شي اواسلام راوړه نوتاته به الله جل جلاله دوه ځلې اجردرکړي، اوکه مخ دې واړولو نوستا د رعيت ګناه به هم د ستا په غاړه وي. په دې ډول پيغمبرعليه السلام د نړۍ نوروپاچاهانو ته هم سفيران اوليکونه ليږلي دي. چې، په ټولوکي مشبتوپايلو درلودونکي وه اوهغه داچي اصلي هدف د پيغام رسوول وه، د اسلام د حقانيت اويوسياسی، نظامي اوديني قوت په حيث معرفي کول اوداسلامي دولت د محوري بر ناموداخارجي سياست خلکوته بيانول وه.

دا پايله ده، ټولومامورين څخه لاسته راغلي ده. مګرچې ځينو پکي اسلام قبول کړی دی؛ لکه د حبشې اويمن خلکواو چارواکو قبول کړې وه ،دا ډيره لويه لاسته راوړنه ده. مګرځينو بدبختو قومونواودهغوی چارواکو ډيربد برخوردونه وکړل. لکه د فارس کسری، چې ددې زيان هم يوازې د هغو ځانونوته متوجې دي.

ب- د خلفاء راشدينو سفارتي او ديپلوماتيکي کړني

د نبي کريم عليه السلام له رحلت څخه وروسته خلفاء راشدينو د اسلامي امت خلافت په غاړه واخيستئ. دوی د نبي کريم عليه السلام لارو تعقيبول اوپه ډيپلوماسۍ کي يې هم هغه نيکه رويه اوچلن چې ده مبارک کول تعقيب کړل. د بيلکې په توګه لومړني خليفه ابوبکرصديق(رض)د روم د قيصر سره ښې اړيکې ټينګې کړي اومناسبات يې په سمه توګه ترسره کړې، دده څخه وروسته دوهم خليفه حضرت عمرفاروق (رض)هم د روميانو سره اړيکي د دوستي اومينې په فضاکي وستاتلي.

طبري تاريخ د دوهم خليفه او د روم قيصر ترمنځ اړيکي ډيرې تودي ګڼي، د دوي ترمنځ اړيکي تردي بريده تودي اوټينګي وي چې يو وخت د دوهم خليفه بي بي د روم د امپراتوربښځې ته يوارزښتناکه اوقيمت لرونکي اميل د حضرت عمر(رض)بي بي ته يې راوليږلو،چې ده مبارک هغه بيت المال ته وسپاری اوشخصي ګټه ځيني ونه کړه١.

ج- د اسلامي فقهاوو په اند سفارت اوډيپلوماسي

د سفارت، سفيراوډيپلوماسۍ په اړه اسلامي فقهاوو اوعلماوو هم ډيري ليکنې کړي دي د بيلګې په توګه امام ابويوسف په خپل کتاب(کتاب الخراج)ليکي ((که چيري د کوم ولايت والي د بيګانه يا بهرني شخص سره مخ شي اوهغه د خپل باورليک ورته وړاندي کړي اوورته ووايي چې زه دخپل پاچا لخوا د

١-د پورتنۍ ماخذ٢٩.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړي هيواد ته سفير راليږل شوی يم اود کوم مال چې زما سره دی هغه مي داسلامي دولت اميرته ډالۍ په توگه راوړی دی، د ده په خبرو دی باور وشي او د مال څخه دي ماليه نه اخيستل کيږي...همدارنگه دی په سمندري قلمرو کي هم سفيرانو خونديتوب ته اشاره کوي1

او وايې که چيري په سمندرکي د کافرانو کومه کښتۍ دمسلمانانو د کښتۍ سره مخ شي اوپورته دعوه وکړي نو دوي هم خوندی وساتل شي اواسلامي اميرته دې بوتلل شي.....)).همدارنگه زياتو نوروفقهاوو اوعلماوو پدې اړه اندونه ورکړي دي اوپه اسلام کي يې دډيپلوماسۍ اوسفارت ارزښت روښانه کړی دی.

پورته موپه اسلام کي دډيپلوماسۍ پرارزښت باندې څه ناڅه رڼا واچوله اوداراته معلومه شوه چي، اسلام کي14 پيړۍ وړاندې د سفيرانو خونديتوبونه، امتيازات،تشريفات، آداب....په گوته شوي وه. نو ويلي شوچي، داسلام مبارک دين ډيپلوماسۍ ته زيات ارزښت قايل دی اوډيپلوماسي د اسلامي حکومت لپاره اړينه ده2

دوهم جز-په اسلام کې ډيپلوماتيکي مصؤنيتونومبنا

خو د ډيپلوماتيکي اړيکو تاريخ ښيی؛ چې په کلي توگه دولتونه د بهرانيو ډيپلوماتانو په اړه ددې خونديتوب په هکله هيڅکله له زړه نه تمايل نه درلودل. خو له دې سره سره بياهم په عملي توگه په ټولو اړخونه منلي اورعايت کړي دی. ځکه چي، خپله هم له دې خونديتوبونه څخه گټه اخيستونکې وه. ددې بحث په پيل کې دغه پوښتنه رامنځ ته کيږي. چې د ډيپلوماتيکي خونديتوب دليل اومنطق څه شي دی؟

ددې موضوع اهميت اوبيلابيلو نظرياتو تفاوت په دي کې دي. معمول سره سمه پراختيا موندلي. له مسلمو حقوقو څخه مخلاف ښکاری ځکه د کلي اصل پربنسټ د يودولت حاکميت پرهغه کس اوشي باندي شته چي، په قلمرو کې واقع وي. او د دولت قوانين د خپل قلمرو په داخل کې دهرکس اوشي لپاره داجراء وړدي.

لومړی جز- نظريې: په لاندې ډول دري نظريې بيانووپه ډيپلوماتيکو مصؤنيتونو په اړوند اوورپسي د اسلام سپڅلي دين له اړخه پربحث کوو.

---

1 - دپورتنۍ ماخذ ٣٠

2 -بصيرت،ع نبی.د ديپلوماسۍ تاريخ،ننگرهار پوهنتون د حقوقو پوهنځی لکچرنوټ ١٣٨٥.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف-نمایندګۍ نظریه

د ډیپلوماتیکي مامورینو د استازولۍ په ځانګړنو ولاړه ده. له دې نظریې سره سم؛ د استونکې هیواد مامورین په منونکي هیواد کې د استونکي هیواد استازي دي. نو دهیوادونو له هماغه امتیازونو اوخوندیتوبونوڅخه برخمن دي. هرنوع تعرض په استازو باندې په هغه هیواد کې تعرض ګڼل کیږي۱

ب-له سرحد بهرنظریه

دغې نظریې پراساس نوښتګرپه اولسمه پیړۍ کې دهالیند پیژندل شوی؛ حقوق پوه هوګر ګروسیوس دی. چې، په خپل کتاب کې لیکلي:(د بین المللي حقوقو له مخې د سفیر په شخصیت کې د هغه هیواد د هیواد مشرشخصیت تجلی یوه اودا فرضیه له دغې فرضیې سره ورته ده. چې، وایی: سفیردهغه دولت له خاورې څخه بیرون دی؛ چیرته چې دنده تر سره کوي او ددې پایله ده. چې سفیرمکلف نه دی؛ چې د هغه هیواد قوانین ومني.چې په کوم کې ماموردی.

ج-د خدمت کولود مصلحت نظریه

که د مصلحت نظریې پراساس سیاسي استازي په ارامه د کوربه هیواد تاثیراتو پرته خپلې دندې پرمخ بوځي؛ دا سیاسي استازولپاره مصونیتونه اومزایاوو ضرورت پیداکیږي. یا په بل ډول سیاسی استازي یا ماموریت په مساعدوشرایطو په کامل استقلال پرمخ بوځي. نولازمه دي چې د کوربه هیواد په حقوقي نظام په عملي توګه پراخې ازادۍ څخه برخمن شي. له دغه ازادۍ څخه مراد سیاسي چارې په ښه صورت ترسره کول دي. همدارنګه د ټولومطرح شویو نظریاتوسره د اسلامي حقوقوله نظریې هم بحث پرې کیږي.

دوهم جز- الف: له سرحد بهرنظریه په اسلامي حقوقوکې مغایرت دلیل د یوې برخې موزاینې اصول اسلام سره په ټکردي. ځکه دغې نظریې منل لازم ندي چې په اسلامي خاوره کې؛ بیګاناګانولپاره حقوق اومزایاوي په پام کې ندې نیولي. کوم حقوق چې اسلام ورکړي دي۲.اونورې نظریې یعنې نمایندګۍ نظریه اوخدمت کولود مصلحت نظریه په اسلامي پوهانو کي طرافداران لري.د نمایندګۍ نظریې د تائیدلپاره شاوهدوړاندې کړې دي.

-بیګدلی،ضیایی،حقوق بین عمومی.صفحه۴۴۲. ۱

-غینمی،قانون اسلام فی السلام،ص۵۸۶ ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-که چیري غیرمسلمان اسلامي خاورې ته داخل شي. او ادعا وکړي؛ چې غواړم په امان کې شم یاهم ووایي چې استازی یم او باورلیک هم ورسره وي. په امن یا امان کې دي. دهغه نه شاهدو مطالبه اونوره هرډول زور، فشاریا د نورو اسنادو غوښتل ترڅو پوري مسله نه وي واضع شوي راوه ندي. د قرآن الکریم اوسنتو پرتائید پراساس په هغه باندې خپل هیواد ته ترتللو پورې هرډول تجاوز(تعرض)منع ګڼل کیږي اوهرڅوک چې په قصد سفارت یا سیاسی ماموریت لپاره اسلامي خاورې ته داخلیږي په امن اوامان کي دي رسول الله هرډول تیري اوتعرض څخه په هغه باندي منع کړي دي۱.

ابویوسف کتاب الخروج کي لیکلي: که چیري یوڅوک یا بیګان کس د والیانو سره لیدنه اوکتنه کوي؛او ادعا وکړي چې د فلاني بادشاه استازی دی یادعرب سلطانت څخه راغلی اوباورلیک هم ورسره وي.هیڅ څوک د هغه په اموالو باندي تعرض حق نه لري. که اموال یې د تجارت په نیت هم راوړي وي اومالیه لرې. همدارنګه که چیري د مسلمانانود مشرکنو کشتي دمسلمانانوله کشتي سره برخورد وکړي یا ادعا وکړي چې د فلاني شخص استازی دي اوباورلیک هم وړاندې کړي.

پس والي مکلف دي چې هغوی د مسلمانانو مشرته بوځي اوکه چیري دواروغو ادعا یې کړي وه؛ د مسلمانانومشربه پریکړه کوي۲.د اسلامي پوهانوله نظره د دې پر اساس استونکي که شخص یا دواکمن استازی وي هغه باندي تعرض ناروه دی حتا دجګړې په صورت کي دهغوی کورني،مالونه په امن کي دي.

۲-کله چی رسول الله(ص)د مسلمه کذاب استاری ته وفرمایل((که چیري سفیرنه وی د ستا دوژلو فرمان مې صادرولو))د دې دلیل پراساس استوونکي د مصونیت څخه برخمن دي اوتعرض ندي راوه.

۳-رسول الله(ص) په خپل باورلیکونه کي دغه ډول ذکر کړي وه. ((زه محمدرسول الله الی فلان))یا((زه محمدالنبی لی فلان))استفاده کوله. ((د زرعه بن یزن))په لیک کې فرمایلي: ((که چیري زما استوونکي تاسوته راغلل هغوي سره په نیکې رفتار وکړئ)) دغولیکونوڅخه جوته کیږي چي، استونکي وصف درلود؛ نمایندګان له مصونیت اواحترام څخه برخمن دي۳.

-ابوابوفار،قانون الدیلوماسی الاسلامی،ص۳۴،الملاح،سلطات الامن واتحصامات والامیتانات الدبلوماسیته،ص۶۰۷-۷۰۷. ۱

-ابویوسف،الخروج،ص۱۸۸-۱۸۹. ۲

- سیدالناس،ابن،عیون الثر ج۲،ص۳۰۴. ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب-د خدمت کولومصلحت نظریه

دغه نظریه په اسلامي اوفقهي حقوقوکې ډېر طرفدارن لري. همدارنگه دغه نظریې په اخیرکانون کې د ویانا کنوانسیون۱۹٦۱درج شوی او نن ورځ ډېرحقوق پوهان دغه نظریي طرفداران دي. پیړۍ مخکي، دهجرات دوهمې پیړۍ کې شیباني په کتاب السرالکبیر پدې بیان کړي دي.

لکه څرنگه استوونکي په امنیت کې نه وي نشي کولای خپلې ورسپارلي شوی رسالت ترسره کړی .غلاوه پردې د امان لپاره هیڅ ډول شرط وجود نه لري. اوکه چیري شرط د پریکړې یا سند له مخې ترسره شي غوره ده۱.همدا ډول علاوه د شیبانی نه نورو پوهانو اود فقې خاوندانو سرخي په دې هکله وایي:په جاهیلت اوپه اسلام کې استوونکي له مصؤنیت څخه برخورد ول؛ځکه جگړه اوسوله د استازو له استولو پرته نه شوني وه. پس لازمه دي چې، استازي د خپل هدف د رسیدلو لپاره په امن کي وي۲.همدارنگه دغه نظریه د۱۹٦۱ز کال د ویاناژمنلیک په سریزه کي په صریحه توگه پدې ډول ذکر دي(په ډاډه توگه ویلي شو؛ چې خوندیتوبونه اومزیاووي د امتیازپه توگه اشخاصو ته نه ورکول کیږي؛ بلکې په موثره توگه د ډیپلوماتیکې مامورینو دندو د ترسره کولو په خاطر د دولتونو استازو ته ورکول کیږي.))ددې سربیره په کنوانسیون کې ډیپلوماتیکي نمایندگې اودولتونو استازي ذکرشوي د۳مادې پراساس ډیپلوماتیکي ماموریت دندې پرځانگړي توگه عبارت دې له:

الف) د منوونکي دولت پروړاندې د استونکي دولت استازولی.

ب) ترهغوحدود پوري چې، په بین لمللي حقوقوکي منل شوي دي؛په منوونکي دولت د استوونکې دولت د اتباعو اوخپله د دولت گټو ساتنه،

ج)د منوونکي له دولت سره مذاکره د استازی دنده گڼل کیږي. بنابرءان دولت نمایندگانونوته مصونیت اعطا کوي؛ په دې هدف چې خپله دنده په حسن نیت سره پرمخ بوځي. همدارنگه د امتیازورکول د استاری شخصیت اوکرامت څرگندویه دي. هرنوع سوء استفاده کولو د شخصیت اومقام داستوونکې دولت پورې اړونده کیږي

-النظم،منجد الدبلوسی فی الاسلام،ص۸۱. ۱

-اوالوفاء،قانون الدبلوماسی الاسلامی،ص۳۰۴. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه مطلب- په نړیوالوحقوقوکې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه او مبناء

ډیپلوماتیک مامورین د ډیرو پخوا زمانو او عصرونو څخه را پد یخوا د ډیپلوماتیکو مصؤنیتونو او امیتازاتو څخه برخورداره دي. نوموړی طرزالعمل د ویانا د۱۹٦۱ م کال معاهدې څخه پخوا په عرفي ډول وجود درلود.

لومړی جز-په نړیوالوحقوقو کې ډیپلوماتیکي مصونیتونو تاریخچه

له پخوانیو رشتو څخه پخوانیو سیارو سفرانو مصونیت درلود؛ په تدریجي ډول یی توسعه پیداکړه بالخصوص وروسته په ١٦او١٨پیړیو کې دایمي ډیپلوماتیکي نمایندگیو جوړښت رامنځته شو.د استازو لیږل د یو کار ترسره کولو لپاره د کوربه هیواد له لور د احترام او درناوی په سترگه ورته کتل. په ۱۴۵۰ کال کې لومړي ډیپلوماتیکي هئیت ننی عصر مطابق استول شوي وه۱. په سیاسي چارو کي چندانه مداخله او علاقه نه درلوده.

تر۱۸۵۰کال پوري ، همدارنگه د نمایندگیو په دایمي صورت وروسته ۱۸۱۵ جگړې وین کنگره، په ۱۹۲۷ کې د ملل جامې له لوري اقدامات،۱۹۲۸ د لاتیني امریکا هیوادونو کنفرانس ،۱۹۴٦نړیوال حقوق،۱۹٦۱ د ډیپلوماتیکو اړیکو په ارتباط کنوانسیون، کونسولي په ۱۹٦۳-۱۹٦۹ ځانگړې هیئت. په پخوا وختونو کې د قبیلو ترمنځ هم چې کله د اوبو،ځمکو.ښکار اونور....پرسر اختلاف رامنځته کېدو او دغه. اختلاف په گاونډیانو قبیلو ته د منلو وړنه ویا به یوې ځواکمنې قبیلې کومه کمزوري قبیله په جگړه کې ماته کړه یاهم له منځه یوړه، یاهم کله به چې د دوو قبیلو ترمنځ جگړې ته میلان نه ۲ وه.

نوبیا به یې ډیپلوماسی ته مخه کوله.یاني د یوه استازي په وسیله به یې مقابل لوري خبروو اتروته رابلو.خبرو اترو ته د ناستي اویوې پایلې ته رسیدو لپاره په کار ده، چې دواړو لورو خپل استازي یو-بل ته واستوي،چې استازي به هر ډول مزاحمت څخه پرته تلل راتلل.که به استازی د یوي له لوری ووژل کېدل یا به هم بندي کړي شول؛ نودا معنا یې لرله چې مقابل لوري خبرو لپاره ناستي ته چمتو ندي له همدې امله د ډیپلوماسی په تاریخ کې ترټولو لومړنې اصل چې د بیلا بیلو ټولنو ترمنځ را منځته شوی اومنل شوی،هغه دا ستازیو د خوندیتوب اصل دې. چې همدغه اصل ډیپلوماتیک خوندیتوب د قاعدې

-صدر، جواد.ډیپلوماتیکی او کونسلی حقوق:ژباړه اختیار،هجرات الله،ننگرهار،گودر خپرندویه ټولنه۱۳۹۵مخ۳۵. [1]

-د پورتنۍ ماخذ-مخ۳۰. [2]

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټ هم جوړوي. د استازو وژل،بندي کولو یاهم سپکولو کوم شخصي اړخ نه درلود؛بلکې دغه مانا یې لرله،چې مقابل لورې د استازو د مشر اود ټولې قبیلې سپکاوی کړی دی. همدا لامل کیده،چې استازي لوری سخت غبرگون وښيي.

په لاندې ډول يې په دریو دورو کي مطالعه کوو:

۱-په لومړي دوره کې پخواني یونان او پخواني روم د مطالعې لاندي نیسو.

الف-پخواني یونان

په لومړي ځل ډیپلوماتیکي اړیکي په یونان کي را منځته شوي؛ چې په یونان به د دوو بیلابیلو ټولنو ترمنځ کله کله د دیپلوماسۍ په وسیله د ځانگړو استازیو په سبب ځیني برخوردونه کیدل، هو عام نه ول؛ ځکه د یونانینو د ښارگوټو اوسیدونکیو د خپل گاونډي ښار اوسیدونکو د سخت ناسیونالیستي فکر لرونکي ول اوپه دې ډول د هرښار اوسیدونکیو خپل د ښمنان گڼل اوهر رامنځته شوي اختلاف په ژر په جگړې بدلیده؛ هو له دې ټولو سره سره بیاهم یونان، نه یوازې ترممکنې کچې پورې له ډیپلوماسي څخه گټه پورته کړې دي؛بلکې ډیپلوماتیکي اړیکو په رامنځته کولو د پام وړ پرمختگ وکړه

اوځیني قواعد یی هم رامنځته کړي دي.د بیلگې په ډول د آتن استازي اړول چې په یوبل هیواد کي چې د اتن هیواد د پلاوي لخوا باورلیک له ځان سره ولري اوکه له دې پرته یی تشه ادعا کوله؛ نومجازات کیدل به. همدارنگه د آتن هرسفیربه چې د خپل ماموریت د محل له ریئس څخه کومه ډالۍ واخیستې وه؛نود خپل هیواد د پلاوي څخه په تنبیه کیده. همدارنگه مشهورخطیب د موستن، چې کله په مقدونیه کي د یونان سفیر وه، هم له فیلپ مقدونیه څخه په بډو تورن (ډالۍ)اخیستلو تورن شو.د دې برعکس کله به چې کوم استازی له خپل ماموریت څخه بریالي راستون شوه؛ نو دلته به پرځینو امتیازاتو هم نازول کیدل. هو له دې سره بیاهم د آتن ډیموکراسۍ د ډیلوماسي لپاره پرمختللي بنسټونه رامنځته کړې دي. په همدې وخت کې د کونسلې یا کونسلگرې بنسټ هم په یونان کي کیښول شو[1]؛

ب - پخواني او روم

پخواني روم هم ونشوکولای چي نوروملتونولپاره د ډیپلوماسی کوم ارزښتمن میراث له ځانه ولري؛ ځکه چي رومیان په خپل یو مغرورملت و نوره ملتونه یې له ځان څخه کم گڼل. تل به پدي څخه کي وه چې؛

---

[1] -صدر،جواد.ډیپلوماتیکی اوکونسلی حقوق:ژباړن اختیار.هجرات الله.گودر خپرندویه ټولنه۱۳۹۵مخ۳۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل سیاست اوغوښتنې پرنورو ومني.د روم چلن یوازې په بهرانیو ملتونو خپلې غوښتنومنل ول دهر لارې چې شونې وه حتا دجګړې لار هم خو مذاکراتو اوخبرواتروته پکې ځاي نه ورکول کیدو؛خو له دې سره بیاهم لکه څرنګه چې د حقوقو،قانون اونظام رامنځته کول د پخواني روم له ځانګړي خوی څخه ول، پدې مانا چې د بین المللي حقوقواوبهراینو حقوقواصلي پایې همدوې درولي وي؛ نوپه ډیپلوماتیکوحقوقو کې ډیرمحکم قواعد رامنځته کړي دي.

سفیر چې اوارتور به یې ورته وویل، کله به چې خپل ماموریت ته لیږل کیده؛ نو د روم د سنا مجلس له لوري به باورلیک ورکول کیده.دهغو ماموریت موده به لنډه به هم و په دې ماموریت کې اوارتورته کوم ځانګړې واکونه نه درلودل اوپه دې خاطر به دهغو ډیپلوماسي څرګندولو کوم فرصت نه پیداکیدو.د بهرانیو سفیرانو لپاره چې روم ته راتلل ځینې قواعد وضعه کړې ول.چې د اوسني خوندیتوبونه بنسټ ببلل کیږي، دغه خوندیتوبه نه ټول شخصي ول، د سفیر د اوسیدو ځاي اوکورنۍ په کې نه را تلل او دا ځکه چې هغه مهال سفیران لنډ مهاله ول. سفیران به د لنډ مهالو اواتقافي ماموریتونولپاره استول کېدل له کورنۍ پرته به ماموریتونو ته تلل.

۲- دوهمه دوره

پینځه لسمه پیړۍ د ډیپلوماسی او ډیپلوماتیکو اړیکوپه تاریخ کې نوې دورې پیل ګڼل کیږي؛ چې ونیزیانو یې بنسټ ایښودونکي دي.هغوي د پورتنیو نوښتنو پرته د خپلو استازو موده ،چې لنډه به وه او د یوځانګړي ماموریت لپاره استول کیدل، تر دوکلونو پوري ثابته کړه. په دغې موده کې په ټولې هغه چارې چې د دوو دولتونو ترمنځ اړوندېدې،د استازي د دندې برخه ګرځیدلې وي. په دې ترتیب د لومړي ځل لپاره دایمي ډیپلوماتیکي ماموریت او استوګن ډیپلوماتان رامنځته شول.خولا د ونیزیانو په اند، هغه ډیپلوماسي،کومه یې له بیزانسیانوڅخه زده کړې وه؛ یاني له فریب اومکرڅخه ګټنه، وړاندې نه وه تللي؛ځکه چې دئ ډیپلوماتیکي استازا دنده یوازې ساسې پوري وتړل شوه اودې چلن ټولې اورپا ته سرایت وکړ[1].

نه یوازې له دې مهاله ترڅوپیړیو وروسته پورې ټولوهیوادونو بهرنې ډیپلوماتان یوازې جوسوسان ګڼل اوډیره سخته څارنه به یې ترې کوله؛ بلکې اوس هم کله کله اثرات لیدل کیږي اوځینو هیوادونوکې

[1] - دپورتنۍ ماخذمخ۳۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرډيپلوماتانو بدگومانۍ اوپريو نه يوډول د هغوي نه څارنه شتون لري. له پينځه لسمې پيړۍ وروسته د لويديځې اروپا هيوادونو پرملي او دولتي مشخصو واحدونو بدل شول اوقلمرو اوحدود يې هم لږ او ډير مشخص شول. د هغه مهال د دولتونو اداري سازمانونه که څه هم ساه واخيسته. خو داچې په کې د دولتي ځواک اوملي حاکميت وجدان راويښ شوی و،نو دهرهيواد وگړيو ترمنځ اړيکوکې ځانگړي حقوق معمول ول. د دولتونو ترمنځ اړيکي هم، چې سياسی او اقتصادي غوښتنو را زيږېدلې وې، پراختيا موندلې وه اوکم او زيات د ځواکونو ترمنځ يوځه تعادل رامنځته شوی و.په دغو شرايطوکې؛ که څه هم د اختلاف د حل لپاره د جگړېزو او دوښمنې له منځه نه وتلای وه؛ خوبيا هم د ډيپلوماتيکي اړيکو پراختيا د مذاکرې اوخبرواترو لپاره ډيرمساعد عوامل دولتونو ته په لاس کې ورکول.

همدغه عوامل بالاخره د دې لامل شول، چې دايمي اواستوگن ډيپلوماتيکي استازيتوب معمول شي. دونيزجمهوريت، چې د هغه مهال نړۍ د ډيپلوماسۍ کومه بيلگه ورکړه،په تدريجي ډول يې پراختيا وموندله. دعيسوي اورپا د سياست په ادارو کي دپاپ ځواک هم پراختيا وموندله اوددې ځواک دپلي کولو لپاره اړينه وه؛ چې پاپ د اورپايې پاچايانو سره خپل استازي ولري.

په شپاړسمه پيړۍ کې دايمې ډيپلوماتيکې استازيتوب په اورپايې هيوادونو کې عادي شوي وه او ورسره استازو هم درجي پيداکړه،چې دلگا او.دې ضمن کې هغه ډيپلوماسي چي په آتن کې د مذاکرې فن گڼل کيده، په بيزانس کې د تدوير اونيرنگ فن اوپه همدې بڼه ونيزته هم ورسيده. د ماکياول افکاروپه نفوذپه بشپړه توگه له دوراغو اوجوسوسي سره يوشان شوه او دې رويې دومره رواج وموند؛ چې يوولسم لوئی،د فرانسي پاچا،ډيپلوماسی له جوسوسي پرته بل څه نه گڼله اونه يی هم له خپلو استازو سره له دې پرته بل څه غوښتل.همدغه لامل شو؛چې دغه اړيکې د يوبل پراستازيو دپاچايانو له سختې بدگومانۍ سره موجودې وې.دايمي ډيپلوماتيک ماموريت په وسيله اړيکو له پراختيا سره به په تدريجي توگه په هره پلازمېنه کې يوشمير سفيران پاتي کيدل،چې هغه ټولې ته به يی ډيپلوماتيکي پلاوي ويل کيده. پخوانيو رويوهم په تدريجي توگه د ډيپلوماتيکي مامورينوځيني قواعداو نظامونه دعرف اوعاداتو په بڼه عام کړل اودغه قواعد په اولسمه او اتلسمه زيږديز پيړۍ کي په ټولو اورپايیّ‌يوادونو کې د قبول وړگرځيدلي وه.همدغه قواعدول چې د ويانا کنگرې په۱۸۱۵ز کال اوله دې وروسته دآکسلاشاپل کنگرې تدوين کړل او وروسته بيا ځوځل په بين المللي کنفرانسونو کې هم بشپړشول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳-دریمه دوره : د شلمه پیړۍ، په ځانګړي ډول له دویمې نړیوالې جګړې څخه را وروسته دوره په ډیپلوماسي کي د دوو سترو بدلونونو شاهده ده؛ چې تدریجې سره یې پراختیا وموندله.لومړې داچې دهغو پخوانیو اصولو چې په نوي بین المللي نړۍ کي لاس اوپښې تره ډیره حده پورې تړلې وه.دوهم دا چې ډیپلوماسی مهمې برخې د بهرنیو چارو وزیرانواوځینې نورمهم مسایل دهیواد ونو مشرانو ته انتقال شول.همدرنه بین المللي مسایل چې یو اوزیات شمیرهیوادونه کې د خیل ول.دبین الملي کنفرانسونواوسازمانونو له لاری حل اوفصل کیږي.په نوي ډیپلوماسی کې لاندې تغییرات اوبدلونونه رامنځته شول.

۱- په زیاتو هیوادونوکي سفیر د پخوا په څیردهیواد مشر شخصي استازی نه ګڼل کیږي.هغو هیوادونوکې چې دپخوانیو سنتونو پیروۍ اوس هم سفیر د شخصي استازي نوم لري. یوازي د خپل هیواد ټولنیز بنسټ ایښودونکې دی،ځکه دهیواد مشر د دولت دځواک مظهردی،چې حقوقي شخصیت یې د دیپلوماتیکي اړیکوبنسټ دي اوپه واقعیت سفیر ددغه ځواک استازي دی نه دهغه شخصي استازی۱.

۲- د سفیر رول یوازې په دې کې دي د دووهیوادونواړیکو کې ګټه ور تصمیم نیولو لپاره اړین معلومات تر لاسه کړي.همدارنګه پدي کي هم رول لري،چې د دوملتونو ترمځ اړیکو،پیژندنې او دوستي وسایل رامنځته کړي.پردغو وسایلو یوسفیر کولاي شي،د دواړو اړخونوغوښتنو اوعقایدو ته په ډیره غوره طریقه ترتیب کړي او هم کولاي شي؛ دبین المللي اړیکو د پراختیا لپاره دوه اړخیزه همکاری رامنځته کړي

۳- په زیاتو هیوادونوکي عمومي افکارو دډیپلوماسي په لارښوونه اغیزمن رول لوبوي. اوسنیوګړندیوارتباطي وسایلو د هیوادونو وګړي د نړۍ سیاسي پیښوپه جریان کې اچولي دي د سیاسی چلن اومحرمانه ډیپلوماسي کیدای شي د وګړو د ارادې له مقاومت سره مخ شي،په هغو هیوادونو کي چې ډیموکراسۍ رژیمونه لري،په ډیرو کلکوبنسټونو ولاړ وي اوباید دسولي او پرمختګ لپاره وکارول شي،نه دحکومتونو دغوښتنو ترلاس کولولپاره.

۴- د هیواد ونومشرانو شخصیت او درناوي له پلوه اوپه حقوقي اوعمومي لیدنوکې یې صریحه خبرواترو له پلوه،یوه نوې اغیزمنه لاردمهموبین لمللي مسایلو د حل لپاره پرانیستې دهچې له دې سره د هرهیواد

۱-د پورتنۍ ماخذ،مخ۴۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيپلوماتيکي مقامات هم د ډيپلوماسۍ ډګر ته رادانګي. په عين حال کې د بيلا بيلوسياسي اوفني مسايل،دبين المللي ټولنو اود بين لمللي سازمانونو په سطحه.،په خپل وجود کې يوه ترټولوغوره وسيله لري،چې همداخپله يوه بيل ډول ډيپلوماسي ده اوځانته مشخص قواعد يې پيداکړي دي.

دوهم جز-په نړيوالوحقوقوکې ډيپلوماتيکي مصؤنيتونومبناء

لکه څرنګه چې د ډيپلوماتيکي اړيکوله تاريخ څخه ښکاري؛ هيوادنو هيڅ کله هم ډ يپلوماتيکو امتيازونواو خونديتوبونو ته ليوالتيا نه درلوده. خو له دې سربيره ،هغوي په عملي توګه په ټولوبرخوکې هغه منلي اورعايت کړي دي. په پايله دا پوښتنه مطرح کيږي، د ډيپلوماتيکي امتيازونواوخونديتوبو منطق اويا په بل ډول ،دهغه حقوقي بنسټ موخې او وجودي علت څه شي دی؟

ددې١ موضوع اهميت اوبيلابيلو نظرياتوتفاوت په دې کې ،چې دا خونديتوب،په هغې پراختيا سره چې معمول شوي دي، له مسلموحقوقي اصولوحخه مخالف ښکاري؛ ځکه د کلي اصل پربنسټ،د يو دولت حاکميت پرهرهغه کس اوشي باندي شته ،چې په قلمرو کې يی واقع وي اود دغه دولت قوانين د خپل قلمروپه داخل کې دهرکس اوشي په اړه داجراء وړدي، مګرد هغو مواردو په استثناء چې په قوانينوکې ذکرشوي وي. دا رښتيا ده؛ چې اوسنۍ ډيپلوماتيکي خونديتوب د هغه تړون پربنسټ دي، دلاسليکوونکو دولتونو د صلاحيت لرونکومقاماتو لخوا تصويب شوي وي اود يوداخلي قانون پرڅير د اجراء وړ وي، خودغه تړونونه ډيرپخواني نه دي اوپيښږي وړاندې دغه خونديتوبونه د سنتونواوعرف اوعاداتو له مخي معمول ول اوسمهال هم سره له دې چې دغه بين المللی تړون موجود دی، که يو دولت دغه تړون لاسليک کړي نه وي اوېې تصويب کړي نه وي، بيايی هم مقررات اجراء کوي اوهغو دولتونو چې دغه مقرارت يې تصويب کړي دي، بيايی هم په خپلوداخلي قوانينوکې ورته اشاره نه دی کړې، په ټولوکې پدي اړه نظريې مطرح شوي دي:د نماينده ګی، له قلمروڅخه د بيرونيت نظريه(خارج الممکتي)، د خدمت د مصلحت نظريه اومتقابل د نمايندګۍ چلن نظريه.

الف- د نماينده ګۍ نظريه

دا نظريه د پخوانيو سنتونوپربنسټ ولاړه ده. په لومړيو وختونوکې هرې قبيلي اوقوم د رييس په شخصيت کې د خپل قبيلې اوقوم شتون معنکس نه وه، د قوم اوقبيلې رئيس به چې هرڅه خوښه وه.د

١ -بی‌ګدلی،رضيايی.حقوق بين الملل عمومی،١٣٩۶،ص٣٧٢..

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل قوم اوقبيلې له نوم پرته به يی ،بی پرخپل نوم کول.د بل قوم يا قبيلې د رئيس پروړاندې استازی به يی، ځانګړې (شخصي)استازی ګڼل کيده. هغه مهال، چې ټولنې تشکيل شوې اونوي تمدنونه رامنځته شول،هم په دغه اساس کې کوم تغير رانه غي اوله آتن اوپخوانې روم تاريخ له ځينو دورو څخه پرته ملت او دولت کوم ځانګړې مهفوم نه درلود. له شپاړه سمې پيړۍ څخه را وروسته، سره له دې چې ملت،ملي وجدان اودولت حاکميت نوي مفهوم پيداکړه؛ خوبيا هم د يوې ټولنې شخصيت اوشتون د پاچا په شخصيت کې ځليده اوسفيرهم د چاپا د شخصيت ښکارندويه و.

همدغه لامل کېده، چې بايدسفير ته داسی امتيازات ورکړل شي،چې د استوونکې پاچا له شان سره بر ابروي. په عين حال کې، په حاکميت د مساوات اصل هم ټول خپلواک دولتونه په يوکتارکې سره ودرول شي. چې په پايله کې هيڅ دولت رئيس د بل هيواد د رېيس تابع کيدای نشو اوطبعاً سفيرهم بايد د بل هيواد د قوانينوتابع نه اوسي. دغه نظريه، چې د هغه مهال د معمولې اوعمومي رويی پربنسټ ولاړه وه.د فرانسې ترانقلاب پوري په بيلابيل لارو(طريقو)د ليکوالوانو له خوا بيان شوي ده. منتسکو په خپل کتاب (روح القوانين)کې ليکلې دي: (هغوي(سفيران)د هغوپاچايانو ژبې دي ،چې استولي يې دي اودغه ژبې آزادي اوسي. که هغوي (سفيران)د استازيتوب له دغه صفت څخه ناوړه ګټه پورته کړی؛ شونې ده. چې، خپلوهيوادنوته يی رااستولومخه ونيول شي). منتسکو په دغي لنډې غونډله کې هم د ډيپلوماتيکې خونديتوبونو فلسفه اودناوړې کټنې په صورت کې اجرا ضمانت بيانوي له اولسمې پيړۍ څخه را وروسته، د ځينو ليکوالونو په آثاروکې د ملت حاکميت، د پاچاهانو استبدای اوشخصي ځواک په مقابل کې د ټولنيزسازمان د بنسټ په توګه راغلی دی. روسو دولت يا حاکم ځواک د وګړواستازی(د يوټولنيز ترون له مخې)وګاڼه اومنتسکو د دولت حاکميت له ملت څخه را زيږيدلای يادکړ؛ خوله دغونظريو سره سره بياهم د سفيرد استازيتوب نظريه؛ لکه څرنګه چې منتسکوبيان کړې وه، په بشپړه توګه نه وه پريښودل شوي؛ ځکه لا هم د دولت اوملت ماهيت اوپه خپلو منځوکې حقوقې اړيکه روښانه شوي نه وه.

يوشمير نورو ليکوالوانو د ملت حاکميت نه رديدونکې واقعيت ګاڼه اود سلطنت قدرت يی له ملت څخه را زيږيدلاي١ د ځينو نورو په اند پاچاهان د ملت اودولت د شتون اود حکومت د ځواک ښکاريديان ول.

-دايران دپخوانۍ رژيم داساسی قانون دبشپړوونکی (متمم)پينځه ديرشم اصل هم په همدې ماناراغلای ، ١

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځینو نوروپه اند بیا ملت، دولت اورئیس ئي دری واړه یو واقعیت و،چې په بیلا بیلو بڼو ښکاریدل. د سلیقو دغه اختلافونه تردې د مخه ملاخظه شوي دي، په هغو آثاروکې، چې پردغو پورتنیوبیلا بیلونظریاتو ترتیب شوي دي، یونظریی دا دي چي سفیرد یوملت استازی دي. د پاچاه یا ولسمشر؟ که په دې اړه دهغو نظریات په پام کې ونیول شي. ملت له دولت څخه بیل ګڼې، دولت د ملت پرنوم استازیتوب خپله د ملت د ګټواو مصالحولپاره سیاست طرح کوي، چې سفیربیا دغه سیاست د خپل هیواد د مشرلخواد خپل کارپه محل کې اجرا کوي. په دغه صورت کې سفیرپه واقعیت کي د خپل دولت استازی دي.نه د دولت د رئیس شخصي استازی۱.که چیری ملت په دولت کې د حل وي اود دواړو نه بیلتون نظریه د منلو وړ اوسي؛ نوپدي صورت کې سفیر د هغه استازی ګڼل کیږي، چې د دغو دوو د شتون ښکارندویه اوسي اوپرهمدې بنسټ د هغه ځانکړي استازی دی.لکه څرنګه چې تردې د مخه ولیدل شول، چې په کلي مفاهمیوکې نظریاتو اختلاف کوم غوڅه لاسته راوړنه نه درلوده، اوهمدغه لامل دي، یوه بله نظریه چې دولت د ملت حقوقي شخصیت معرفي کوي، ترزیاتې کچې په خپلوکې د حقوقي اړیکې ښکارندویه دي،خوپه هرحال د ملت د حقوقې شخصیت په توګه د هیواد د مشراختیارات، سفیر یوازې د هغه په مقابل کي مسوولوي، یا په بل عبارت دهغه د شخصتي استازیتوب کیسه کوي. دا نظریه هم ټول په یو ډول نه قانع کوي.

په دې دلیل که دغه استدلال په هغوهیوادونوکې، چې سلطنتي رژیمونه لري، د هغو له حقوقي سازمان سره سم؛ خوپه هغوهیوادونوکې جمهوري رژیمونه لري، قبلول یی بی ستونزونو دي اوڅنګه کولای شوویوو،چې د شوروي یا هندوستان ، سفیر د دغو هیوادونو د رئیسانو شخصیي استازی دي.د استازیتوب د نظریی مخالفین، پرته له دې چې د ملت اودولت بخث ته نږدي شي، وایی چې د دولتونوپه حقوقي سازمان کې هیواد مشردهیواد اوترحکومت لاندې ټولنې څښتن نه دی، چې په یو بهرني هیواد کې دې سفیر د هغه شخصي استازی وګڼل شي.۲بیلکې د هیواد مشرخپله د هغه ملت استازی دي، چې د قدرت دولت یې ورسپارلای دی اود هغه سیاست اجراء کوونکی دی، چې د ملت د

۱-دیپلوماتیکی ژمنلیکونوکې،چې وروستې هغه ی‌ې په(۱۹۶۱)زکال کې لاسلیک شو،په ټولوځایونوکې یی ډیپلوماتیکی مامور دولت داستازی په نوم یادی‌ږی.

-کایر،ډیپلوماتیکی حقوق(۱۹۶۴)زکال. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصالحواو ګټولپاره طرح شوي دی اود هیواد مشرپه خپل نوبت سره سفیر د دغه سیاست اجراء لپاره ماموروي.

د هغه په اند د دې لپاره چې(سفیرد هیوادمشرله مامورشوی دی؛ خودهغه شخصي استازی نه دي)ترټولو روښانه دلیل دا دې، چې د سنتي بین المللي حقوقو په رویو اوعرف کې هم سفیرپه یوبهرني هیوادکې د خپل هیواد له مشرڅخه ډیر خوندیتوب درلود؛ خوله دې ټول بحث سره سره بیاهم ځینولیکوالونو(د سفیر د هیواد مشرد شخصي استازیتوب نظریه)نه ده پرېیښې۱ اوحتا ځینومحکموهم پرهمدې نظریې استناد کړي دی۲.له دې پرته په عملي توګه هم په ځینو هیوادونو کې د سفیر د شخصي استازیتوب اصل؛ هغه بنسټزاصل وي اود یوسنت په بڼه وي،جلوه ګردي.

ب - له قلمروڅخه د بیرونیت نظریه(خارج الممکتي)

د استازیتوب له نظریې سره همهاله له قلمروڅخه بیرونیت، نظریه هم رامنځته شوه، چې له هغې څخه ډېره اصولي ښکارې اوله اولسمي پیړۍ څخه راپه دیخوا دود شوي ده، چې نن ورځ هم پرې یوشمیر هیوادونه استناد کوي. د دغي نظریې پربنسټ سفیر د یوې فرضې له مخې د کوربه هیواد له قلمرو اوله قانوني قدرت څخه بیرون اوسی او داسی لکه چې هیڅ له خپل هیواد څخه وتلای نه وي. له دې وروسته یې له دغې فرضې څخه خپله د سفیرد شخصیت په اړه یوه کلي نظریه جوړه کړې ده، چې پربنسټ یی د سفیر کور اود کارځای هم د هغه د هیواد د خاورې برخه ګڼل کیږي، چې د هغه د کوربه دولت له قانوني ځواک څخه بیرون دي.

د دغې نظریې نوښتګرپه اولمسه پیړۍ کې د هالینډ پیژندل شوي حقوقپوه هوګو۳ ګروسیوس دی، چې په خپل کتاب کې لیکي:((د بین المللي حقوقو له مخې د سفیر په شخصیت کې د هغه د هیواد مشر د شخصیت تجلي یوه فرضیه ده او د افرضیه له دغي فرضیې سره ورته ده، چې وایی:سفیر د هغه دولت له خاورې څخه بیرون دې،چیرته چې دنده ترسره کوي اود دې پایله دا ده. چې سفیرمکلف نه دی، د هغه هیواد قوانین ومني، په کوم کې چې مامور دي.)) دغه نظریه د حقوقي سلیقې لخوا ومنل شوه اوپه ډیرې چټکۍ سره دود شوه. ډیرو لیکوالونو له همدې نظریې څخه ګټنه وکړه اوحتا د ځینو

په عمومی بین المللی حقوقوکی(۱۹۲۶)لکه واتل چې دسفیراستازیتوب منی؛خوله دې څخه بله پایله اخلی.fauchille-- ۱

قضیه په(۱۹۱۲)زکال کې،له کایرڅخه نقل(۱۹۴۶)schooner exchang--۲

hugo Grotius-۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغو رويو، حقوقي بنسټ پرې کيښودل شو،چې په سنتي بين المللي حقوقو کې معمولي وه.د بيلگې په توگه د دولتي اوجنگې کښتيو لخوا د خپل هيواد د قوانينو متابعت کول، کله چې د درياب په منځ کې وي يا هم د بل هيواد په ساحل کې يا هم د سفر پر مهال د کښتيو پر داخلي اشخاصو د هغه هيواد د قوانينو اجراء چې کښتيۍ يی د بيرغ لرونکۍ ده۱،خوبياهم د دغې نظريی قبلول اوعامول يی په الزامي توگه ډير زيات آثار لرې، چې ټول يی مردود دي اومهترين يې په لاندي ډول دي.

۱-هغه جرايم چې د سفير په کورياهم په کارځای کې رامنځته کيږي، که د سفير د متبوع هيواد د قانون تابع اوسي؛ نو د ناچارې له مخې بايد خپله سفير د خپل هيواد د قوانينو اجرا کوونکې يا قاضي شي.

۲- که يوتورن د سفيرپه يا کارځای کې پناه واخلي، نودهغه متبوع دولت مقاماتوته سپارلو لپاره يی بايد د استرداد ټول تشريفات ترسره شي.

۳- هغه ماشومان چې د کوربه دولت تابعيت لرونکيو مورااوپلارڅخه(لکه د کوربه هيواد تابعيت لرونکی مستخدمين) د سفير په کور يا کارځای کې وزيږی؛ نو د ناچاری له مخې بايد د سفير د دولت تابعيت خپل کړي.

۴- له کور اوکارځای څخه بيرون د ډيپلومات شخصي خونديتوب نور له قلمرو څخه بيرونيت نظريی سره تطبيق نه پيداکوي.

پورتنې پايلې نه يوازې دا چې يوکلي بنسټ يا منل شويو اصولو ارونکې نه دي؛ بلکې بين المللي رويه عرف سره هم په ټکر کې دي. که څه هم له دې څخه صرف نظرف نظر وشي،چې د سفير د قضاوت صلاحيت هيڅ کله هم عام مقبوليت نه دي موندلاي اونه هم عمومي معموله رويه گرځيدلې ده۲.د سفير د احکامو مسله هم داسی بيځوابه پاتې ده. په سفارت کې د پناه اخيستونکې په اړه هم بايد وويل شی، چې هيڅکله د دولتونو ترمنځ د سنتي بين المللي حقوقو په عرف کي مطرح نه ول اوهم ماشومان، چې د سفارت په داخل کې زيږدلي وي.څلورم مورد ياني د سفيرشخصي خونديتوب، له قلمرو څخه د بيرونيت اصل سره په مغايرت کې دي؛ ځکه که د سفارت محل د بهرني هيواد برخه فرض

-اوسمهال ددغو دووقاعدو بنسټ پرنورو اصولو ايښودل شوی دی،چې په دې کتاب کې پرې بحث نه کيږی. ۱

-دکاپيتولاسيون يو استنثايی تاسيس و،چې اوس شتون نه لرې او دبين المللی حقوقوپرقواعدو متکې نه ول. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو؛ خوبیا هم په هیڅ وجې نشوکولای چې دغه فرض ترهغو کوڅو اوځایونو پوري پراخه کړو، چې سفیرپکې تگ راتگ کوي. د دغو واقعیتونو اوبیځوابه پوښتنو له امله د نولسمې پیړۍ د وروستیو یوشمیرلیکوالونو، له قلمروڅخه د بیرونیت نظریې صحت رد کړی دی اوځینو خوبیخې پرې کرښه راکښلې او په کلي ډول یی رد کړې ده، خوځینې نور بیا دهغوی برعکس پرهمدې نظریه پاتې شوي دي. پدې اړه د دغو دوو ډلو لیکوالو د گروهو غبرگون کولای شو د بیلا بیلومحکمو په رایو کې وگورو ۱ واتل چې د اتلسمې پیړۍ سویسی حقوقپوه د ډیپلومات دی، دی د هغو مشهورولیکوالو له ډلې څخه دی، چې په غوځ ډول د دغې نظریې له ردولو څخه پرته یې د نورو په څیرد دې نظریې صحت یې رد کړې دی او داسی تفسیر یې کړی دی،چې وروسته ترمصلحت نظریه رامنځته شوې ده.

یوشمیر نورو لیکوالو لکه سیل هرست۲ پریوې بلې طریقې له دغې نظریې څخه انکارکړی دی او د هغوپراند د کوربه دولت د قوانینود درناوي په اړه د سفیرانو مکلفیت(چې نه رد ېدونکی اصل دی)له دې څخه نه دی زیرېدلای دی چې پرهغو لازمې ده، د کوربه دولت د قوانینو اطاعت وکړي،بلکې له دې څخه زیږېدلای دی چې سفیران له هرې هغې کړنې څخه ځان وژغوري چې د کوربه دولت له گټو سره په ټکر کې وي. پدې استدلال کې په ضمني ډول د کوربه دولت د قوانینو په اړه دسفیرالزمیت هم نه راځي.

ج- د خدمت د مصلحت نظریه

واتل لیکي دي۳ که چیري په سفارت کې د خپلې دندې پرمهال د کوربه دولت له خاورې څخه بیرون فرضیږي؛ نوپه دې مانا ده، چې د ټولو حقوقو اوخپلواکې لرونکی دی، چې د هغه د کار د پرمخبیولو لپاره موثر دي. پرهمدې بنسټ د سفیر د خپلواکۍ اود کوربه دولت د قوانینو له تعقیب څخه حلاصي،د

-●ددې اصل دقبول په اړه۱۹۲۶ز کال کې فوگـل قضیې په اړه دجینوا محکمې رایه،چې دیوۍ سویسۍ نجلۍ لخوا دخپل ناوړه ماشوم دپلارتوب دنسب ادعا پریو یوگـوسلاوی ډیپلومات کوله.محکمې ددغې دعوه په دې دلیل ونه منله،چې یو گـوسلاوې ډیپلومات له دعوه کوونکې نجلۍ سره نزدیکت پرمهال،په سویس هیواد حاضر نشی گڼل کېدای،چې دسویس دهیواد دقوانینوتابع دی اوسی. ددې اصل درد په اړه:په ۱۸۸۰ز کال کې دلاییزیک محکمې رایه،چې وای ې(له قلمرو څخه بیرون،اصل تفسیر ترهغه حده موثر دی،چې یوازې سفیراو ملگـری یی په کې شاملې ږی)په همدې ډول دپاریس محکمې په ۱۹۲۲ز کال کې دهغه ماشوم دتابعیت په اړه: چې دیو بهرنۍ هیواد په سفارت کې زیږېدلای و.حکم وکړ چې سفارت خوندیتوب لري؛ خو دفرانسې دخاورې برخه ده

(کایر،معاصر ډیپلوماتیکې حقوق،۱۸۸مخ.) ۱

-ډیپلوماتیکی خوندیتوبونه،۱۹۲۶. cecil hurst۲

-داتلسمې پیړۍ سویسی لیکوال وډیپلومات،په (بین المللی حقوق)کتاب کې،له کایر څخه رانقل ،۱۹۰مخ. e.vattel۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د کار د پرمخبیولو د اړیتا اومصلحت په خاطر دي. دغه نظریه،چې وروسته بیا ټولو لیکوالو تائید کړي ده، د۱۹٦۱ز کال د ویانا ژمنلیک په سریزه کې په صریحه توگه په دې ډول راغلې دی.(په ډاده توگه ویلای شو،چې خوندیتوبونه اومزیاوې د امتیازپه توگه اشحاصوته نه ورکول کیږي؛بلکې په موثره توگه دډیپلوماتیکي ماموراېتونو دندوترسره کولوپه خاطر د دولتونو استازو ته ورکولو...) له دې نظریې څخه کولاي شو ووایوچې د ډیپلوماتیکي اړیکې دواړو دولتونو له دې سره علاقه لري،چې په خپلو کې دوستانه اړیکې وساتې. د هغوی د سفیرانو څخه بیرون خوندیتوب د دواړو دولتونو په گټه دي.

د مصلحت نظریه په واقعیت سره تطبیق ده اوله کور اوکارځای څخه بیرون د ډیپلومات شخصي خوندیتوب، چې له قلمرو څخه بیرونیت اصل سره معایرت پیداکوي، توجیه کوي اوپریو سم منطق دغه خوندیتوب د سفیر کورنۍ ته شامليږي. د ځینو لیکوالو لپاره د دې نظریې د رد اویاهم کمه ترکمه د روغتیا په اړه یې یوبل ټکی هم مخي ته شوي؛ ځکه که یو ډیپلومات شخص لپاره خوندیتوب مصلحت او اړتیا یومصداق لري؛ نود ډیپلومات لپاره د مالیاتي معافیت موضوع اونوره مزایاوې د اصولو له مخي له هغې سره کومه اړیکه نه لري. د دې لپاره چې د بیلگې په توگه د مالیاتو یا عوارضو ورکول یاترې معافیت اوگمرکي تفتیش نه کول واقعا د ډیپلومات له ښې دندې ترسره کولو سره کومه اړیکه نه لرې. د دې خواب د خوندیتوب اومزایا په طبیعت کې تفاوت دې؛ خکه د خوندیتوب پرخلاف د اصولو له مخي مزایا حقوقی اړخ نه لري؛ بیلکې د نزاکت له مخي شتون لری، چې په تدریجي اومتقابله توگه معمول شوي دی. د مزایاووشتون د ډیپلوماتیکي دندوله ښه ترسره کولو سره کومه اړیکه نه لری اویوازی د ډیپلومات مقام ته د درناوې په خاطر دي اوپه همدې خاطر تری تخلف یوه حقوقي قضیه نه رامنخته کیږي.

د) د متقابل چلن نظریه

ځیني لیکوال دا اړخ د یوې نظریې په توگه نه مني اونه یی هم یادونه کوي؛ هو ځینې نور یی لکه کایر،د اړتیا او مصلحت له نظریې ملگرې کوي. داسی تصوریږي، چې دغه اصل هم کولای شو د یوې نظریې په توگه وړاندې کړو، چې زیاتره یې عملې جنبه لری او یوازې په خوندیتوبونو اومزایااوو پورې تړلې نه پاتي کیږي. لکه څرنگه چې سبیرپه کتاب کې، د بین المللي حقوقو قواعدو اجرایوي ضمانت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې اړوند څپرکې بحث کوې۱، د مخه ترد دې چې بين المللي سازمانونه رامنځته شي، په بين لمللي اړيکو کې د قبول شويو قواعدو د اجراء د ضمانت په توګه يوازې تلافي (غچ يابدل)موجود وه۲.غچ،چې په لومړنيو اړيکو کې د دووطايفو ترمنځ معمول و،د يوتنبيهي عمل په توګه پرمختلف لوري د مجازاتو په موجود واو د يو پخوانې قاعدې او قرارپربنسټ به يې رعايت هم لازمې ګڼل کيده. د هم شونې ده، دغه مجازاتي عمل له تخلف سره ورته نه دي. د بيلګې په توګه که يو دولت يوه معمولي قاعده رعايت نه کړي؛ نو بل دولت به يې په مسلحانه توګه غچ اخلي؛خو دغه ډول مبالغه په استثنايي توګه کله کله کيږي.هغه څه چې د بدلي ياغچ اخيستلو په توګه دود دي، دا دي د تخلف په صورت کې زيانمن شوی دولت هم هماغه تخلف کوي، کوم چې مختلف دولت کړي دي. لکه که يو دولت سفير ته سپکاوی وشی؛ نو دا دولت هم د هماغه دول سپکاوی کوي،چې سفيرته يی شوي، چې همدې عمل ته متقابل عمل ويل کيږي۳

دغچ او متقابل عمل د پرتلې په اړه کولای شو ووايو،چې غچ يوازيني او ترټولو موثرترين ضمانت و،چې سنتي او بين المللی حقوقو کې به يی له ژمني يا يوې منل شوې قاعدې څخه د تخلف په صورت کې شتون درلود؛ خو متقابل عمل دهرې روبی د اجراء تامين لپاره يوضمني تفاهم او قرار دی، چې ترمعمول حده پورې د دوو اړخونو ترمنځ شوی وي، اګر که دغه قاعده او رويه لا رسمي شوي نه وې. په بله مانا متقابل عمل بايد تل د مخه ترسره شوی وي عمل سره مناسب او يو ډول اوسي. له دې امله کتلای شو، چې نه يوازې په ډيپلوماتيکو اړيکو کې غچ اخيستنې او له متقابل عمل سره د مخيدنې وېره، د دې ضامن کېدله چې د دولتونو ترمنځ ژمنيه عرفي اوعرف اوعادتی قواعد رعايت شي؛بيلکې په ځانګړې ډول د سنتې ډيپلوماتيکو اړيکو په ټولو مرحلو او اړخونو کې همدغه متقابل عمل د قواعدو د اجراء ضامن ګڼل کيده، پرته له دې چې په دوه اړخيزو ژمنليکونو کې به يی يادونه شوي وه.

په نويو ډيپلوماتيکي حقوقکې پرعمل بيابيا بحث شوي دي،هغه مهال چې د ملګرو ملتونو سازمان، د بين المللي حقوقو کميسيون د ويانا ژمنليک د موادو په راټولو اوبررسی بوخت واو په دې اړه يې د دولتونونظرونه او وړانديزونه وغوښتل؛ نو له ديارلسو څخه زياتو دولتونو وړانديز وکړ، چې ډيپلوماتيکې

سيبر،عمومی بين المللی حقوق،۱۹۵۱،لومړی ټوک. ۱

-په فرانسوی ژبه اوrepresaille۲

-sibertعمومی بين المللی حقوق،۱۹۵۱،لومړی ټوک. ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

خونديتوبونه اومزاياوي دې د متقابلې معاملې پرشرط وړکړل شي. د ډېرو هيوادونو داخلې قوانينو، ډيپلوماتيکې مزاياووپه برخه کې د متقابلې معاملې شرط تصريح کړي دي؛ خو ويانا ډيپلوماتيکې ژمنليک په قصدې عمل په توگه دغه اصل ته پاملرنه نه دې کړې. ددې نظريې د مخالفينو په اند، د متقابل عمل شرط د تصريح کولوپايله شوني ده داشي چې متقابل رفتار د غچ اخستنې پرمهال له عادي حد څخه تجاوز وکړي اوپه خپله يو شديد متقابل عمل وگرځي او په دې ترتيب دواړو عملونو د ورته والي اصلي شرط له منځه لاړشي. له دې پرته که ومنل شي، چې د قواعدو رعايت دې پرمتقابل رفتار مشروط شي؛ نو په دې صورت نه يوازې دا چې اړيکې دواړواړخونو يود بل د متقابل رفتار په انتظار،په ابهام د يو بل پر وړاندې بی تفاوته پاتې شي؛ بيلکې په توگه يوهيواد کې له سفيرانو سره د ډول ډول متقابلو رفتارونو په سبب بيلابيلو متقابلو روفتارونه د نورو ستونزو د رامنځته کېدا لامل شي. بايد ووايو،چې په ويانا ژمنليک کې د دغه قيد نه تصريح کول د متقابل رفتار له اصل څخه څه شي نه شي را کموي او اوسمهال په عملي توگه ټولو دولتونو ته معلومه ده، که له قبول شويو قواعدوڅخه تخلف وکړي؛ نو بايد د ورته يوې رويې تحمل هم پيدا کړي.

شونې ده دولتونه د ژمنليک د مقرارتو د رعايت په اړه د متلف هيواد له عمل څخه يوبيل ډول مکلفيت ولري، د دې لپاره چې دوري تسلسل پيدانه کړي.د هغه دولت لپاره چې د متخلف هيواد له تخلف څخه متاثرشوي دی، د جبران لپاره تل دوه لارې شتون لري؛ يوه يې هم د ډيپلوماتيکو اړيکو په پرې کول لاس پورې کول او دويمه يې هم متقابل عمل کول دي. که څه هم د ويانا د۱۹٦۱ز کال ژمنليک دپورتنيو دلايلو پربنسټ د متقابل رفتار شرط نه دي منلاي دي او د دې ژمنليک دمقرارتو درعايت په اړه يې د دولتونومکلفيت له هغو عملونو څخه جدا کړي دي،چې يو څو هيوادونه يې په استثنايی توگه ترسره کوي؛خو بيايی د متقابل رفتاراصل په دې دليل چې په عمل کې ترې ځان نشي ژوغورلي په اووه ويشتمه ماده کې تريوځاي پوري منلي دي.د دغي مادې له مخې له مخې دولتونو بايد د دې ژمنليک د مقرارتو د اجراء پرمهال د ډيپلوماتيکې ماموريتونو ترمنځ تبعيض ونکړي؛ هو که يو دولت د دغو مقرارت د يو بل دولت د ډيپلوماتيک ماموريت په اړه په محدود ډول اجراء کړي؛ په دې نوم چې هغه دولت هم دغسی کړي دي، د مقرارتو دغه محدود اجراء کول(چې په حقيقت کې متقابل عمل دی)تبعيض نه گڼل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم څپرکی

په اسلام او نړیوالو حقوقوکې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونونه (تحلیل اوتجزیه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی مبحث -په اسلام اونړیوالو حقوقوکي کې د ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو

په اسلام اونړیوالو کې د ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو ډولونه په اسلام اونړیوالو حقوقوکي په لاندې ډول تربحث لاندي نیسو.

لومړي مطلب- د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیتونه

پخوا به سفارتونو کړنې لنډ مهاله وي اودایمي سفارتونه موجود نه ول، دا ځکه چې د ملتونو ترمنځ په ډیرې وختونه جګړې روانې وې اوخپل منځي اړیکې به یې کمزورې وي۱.په اولسمه پیړۍ کې دایمي سیاسی نماینده ګیو له رامنځته کیدو څخه وراندې په سیاسی استازو د خپل هیواد څخه بهرپه نورو هیوادونو کې د لنډ مهاله اوسیدو اوپاتې کیدو حق درلود. سیاسي استازو ته څرګندې یاضمني ورکړل شوي پناه پرنظرنې د بیا کتنې له مخې اسلام د دایمي نمایندګیو په منلو کې کوم خنډ شتون نه لري، حتي تردې که چیري د نظریې وړ دنده هم ختمه شي وي، نو د کومې ځانګړې پناه اخیستلو اړتیا نشته.حنبلي فقهاوو پناه اخیستونکي او سیاسي استازي ته کوم ځانګړې وخت ټاکلوڅخه پرته مطلق ډول رواګڼلي۲.د دې خبرو د اثبات دلیل دا هم دی چې له غیر مسلمانانو سره د مسلمانانو د اړیکو بنسټ پراسنادو ولاړ دی،نه پرجګړې اوهمدارنګه د بالمثله کړنې اصل هم د خپل منځي ډیپلوماتیکو اړیکو بنسټ جوړوي.نړیوالو حقوقوډیپلوماتیکې استازو اوکونسلانوته یو لړځانګړي امتیازات قبول کړیدي، ترڅوهغوی خپلې چارې په ښه صورت ترسره کړې اود مقابل احترام پربنسټ پراصولو عمل وشي، د سفیرانو سفارتي خوندیتوبونه په لاندي ډول دي.

لومړي جز- په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیت

اسلام سیاسي استازو او سفیرانو ته بیلابیلو اړخونو نه خوندیتوب، خوندي ځای ورکولو،مناسب احترام کولواو پاللو مسولیت په غاړه اخیستي، که څه هم مسلمانانو سره یې ناوړه چلن هم کولو اود دې لپاره

-المنجد،ډاکټرصلاح.رسل الموک ومقدمه،۹۳مخ. ۱

-المحررفی فقه النبلی،۲ټوک،۱۸۰مخ. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ترڅو دا وګړي خپلې دندې ښه شکل اجرا کړي اود نړۍ د سوکالۍ اوارامۍ له لامل وګرځي. په اسلام دین د سفیرانو اوسفارتي خوندیتوبونه په لاندي ډول بیان شوی دي.

۱-له تیری څخه مصونیت

په بین المللي اصطلاحاتو کي د دې خوندیتوب مانا دا ده؛ چې د یوشخص یا یوځاي حرمت اوحقوق د نقص یاماتیدو وړ نه اوسی، د ځای حرمت مانا دا ده چې؛ له اجازې پرته څوک داخل نشي او د شخص حرمت دا چې د هغه آزادۍ اوحقوق مات (نقص) نشي؛ خودغه حرمت نه یوازي د ډیپلومات په ځان او سفارت پورې تړلي ندي؛ بلکې په هرډایموکراتیک رژیم(نظام)کې د اساسي قوانینوله مخي هرکس اوکور له دې حرمت څخه برخمن دي. هغه تفاوت چې دعمومي کورونواواشخاصوحرمت د سفارتونوځایونواوډیپلوماټانو له حرمت څخه بیلوي، دا دي چې دعمومي کورونواواشخاصوحرمت د قانون په ځانګړو مواردو کي ماتیدني اوسلبیدلای شي، پداسي حال کي سفارتخانې اوسفیرانوکورونه د حرمت اوسلبیدو وړنه دې او هیڅ قانون نشي کولای چې پرخلاف عمل وکړي۱.

شخصي مصونیت(خوندیتوب):

د دې خوندیتوب له مخي د سفیرځان، مال، دفتري سامان آلات اوسفارتخانې خوندي ده اوپردغوڅیزنوهرډول تیری اوتجاوز ممنوع ګڼل شوي. د دې مبارک آیت شریف دولت مکلف دي چې د سیاسي نمایندګیواو ستازوخوندیتوب ته پاملرنه وکړي.((وان من المشرکین استجارک فاجره حتی یسمع کلم الله ثم ابلغه مامنه۲)).ژباړه:. که چیري له مشرکانوڅخه یوکس له تانه پناه وغواړي، نوپناه ورکړه هغه ته، ترڅو دوی واوری کلام د الله جل جلاله او بیایي د هغه د امن ترځایه ورسوه اودا له دې وجهې داسي قوم دی. چې، نه پوهیږي. ظاهرا دغه آیت مبارکه هغو کسانو پوري مربوطیږي؛ چې قصدي اراده یې د قرآن زده کړه وي. اسلامي خاورې ته راتلای شي، د هغه ځان، مال او پناه غوښتنه هم کولای شي؛ یو تعداد مفسرانو دغه آیت واضحت، مفهوم آیت شریف د سفیرنو اوبیګانګانو په مورد د هرمسلمان په مصلحت هم راځي بدون شک د سفیرانو او نمایندګانو استول اسلامي هیوادونو ترمنځ د سولې او روابطو جوړلو اوهمسیاګانوهیوادونو د غوښتنو پراساس دي.

-صدر،جواد.حقوق دیپلماتیک وکنسولی،ص۸۷. ۱

-توبه سورت. ۶آیت. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن کثیررحمه الله د پورتنۍ آیت شریف په تفسیرکي وایی:((که چیري یوکس له دارلحرب څخه د ډیپلوماتیکو دندې ترسره کولو،سوداګري، د سولې ،د جګړې بندولو،جزیی ورکولویا نورو ورته کارونوپه موخه دارالسلام ته راشي اود مسلمانونو د واکمن یا د هغه له مرستیال څخه پناه وغواړي، نوترڅوچې په دارالسلام کې پاتي وي اوخپل هیواد ته ګرځیدلي نه هغه ته پناه ورکول کیږي۱.ابو رفع د قریشو په نمایندګي رسول الله علیه السلام ته راغي؛ اوهغه سره یی ولیدل اوحضرت رسول الله باندي یې ایمان راوړو،اوله رسول الله علیه السلام څخه غوښتنه وکړه؛ چې اجازه ورکړي هلته پاتي شي.رسول الله په ځواب کې ورته وفرمایل:((الی لاحس بالعهد ولا احسب البدد ولکن ارجع فانون فی نفسک الذی فی نفسک (لان فارجع))پر د دې اساس روایت چې اهل سنت نقل کړي دی. حضرت رسول الله په ابورفع باندې ټینګار وکړه، هیڅ وخت خپل عهد نه نقصوم. نږدی دی چې شخص خپل وطن ته بیرت لاړشي قریشوته، هغه څه چې غواړي زه یې ورکوم۲.

۲-قضایي مصونیت(خوندیتوب)

د قضایي خوندیتوب له مخي ډیپلوماتیکي استازي د قضایی اونظامي او دولتي اجراییوي کاروایو او اقداماتو څخه حوندی دي. په دي مانا چې ډیپلوماتیک مامورین د کوربه هیواد د اتباع یا نوروخارجي اتباعو په پرتله د قانون له اجرا څخه خارج دي.

مالي خوندیتوب

له مالي خوندیتوب څخه مطلب دا دي چې ډیپلوماتیکي استازي د بالمثل عمل له مخي د ټیکس اومالیاتو له ورکولو څخه مغاف وي. د دغو خوندیتوبونو په اړوند داسلام دریځ ته په لاندې اشاره کوو.

۱-د شخصي خوندیتوب امتیازات

اسلام د پناه ورکولو د اصل له مخي تائید کړي دی. د پناه ورکولوڅخه مطلب دا دی چې د سفیراوسیاسي استازي ځان، مال، اهل وعیال، دهغه څخه لاندي کسان، د هغه الات اولیکونه په نه پلټل کیږي. که چیرته سفیرجاسوسي وکړي اویاهم خپل هیوادته ځینومهمو معلوماتو د ترلاسه کولوهخه وکړي؛ نوبیابه تري هم دغه خوندیتوب نه اخیستل کیږي اود ځکه چې د فقهاوو دا پریکړه ده

-دابن کثیرتفسیر.۲ټوک،۳۳مخ،دالبابی الحلبی چاپ. ۱

-۰زخیلی،آثارالحرب فی المهاهلات فی الشریعت الاسلامیه والقانون الدوله العام،۴۰۵،ارمناری. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې،له پناه اخیستونکي څخه به هغه وخت بیرته اخیستل کیږي، چې کله د هغه یوازاینې موخه جاسوسي وي. د ځانګړو سیاسي نمایندګیو په وسیله چې کله هم هیوادونه خپل سفارتي کارکوونکي ګماري، نو دواړو لوریو ته یو ډول د ګټو ترلاسه کولو زمېنه برابره وي.

۲- په اسلام کې ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو کړنې

دا ډول معاملې په دې موخه قبلوي، چې له دې چاروڅخه ترلاسه شوې ګټه په عمومي ډول د هغوجزیې زیانونو څخه زیاته وي، چې دا ډول کړنوڅخه اسلامي دولت ته رسیږي. همدا پریکړه د اصول فقهې پردې قاعدې هم ولاړه ده؛ چې وایي (یرتکب اخف الضررین لازالت اشدهما،والحکم یتبعالمصلحت الراجحت)یعنې د یوسترزیان د دفع کولو لپاره کوچني زیان زعمل کیږي اود یوي مسئلي حکم ترجیحي ښیګڼې تابع وي

۳-د قضایي خوندیتوب په اړوند اسلامي فقه

اوسنیو نړیوالوحقوقوکې یوڅه توپیرلري اوهغه دا چې اسلامي فقهاء پناه اخیستونکي شخص اوسیاسي استازي په اسلامي خاوره کې د قضایي اعمالو یا جزایمو په ارتکاب سره مواخذې ورګڼې اودا ځکه چې پناه اخیستونکي شخص د پناه غوښتنې اوپه دارالسلام کې اوسیدنې سره سره د اسلامي احکامو پابند ګرځي. د جزا ورکولوهدف یوازې د شته ناخوالې له منځه وړل دي اوپناه اخیستونکې که څه هم په موقتي ډول په اسلامي خاوره کې اوسیږي؛ نو باید له فساد کولوڅخه په کلکه ځان وژغوري. یومجرم انسان هیڅکله هم د ډیپلوماتیکي چارو د ترسره کولو وړتیا نه لري اونه هم د خوندیتوب ورکولو مستحق وي امام ابوحنیفه رحمت الله بیا د دې په اړونده څه نرمي څخه کاراخیستي اود حقوق الله اړونده جرایمولکه: زنا، غلااونورو کې پناه اخیستونکی د مواخذې اونیونې څخه مستثنی کړي دی۱.

الف - جزائي مصؤنیت(خوندیتوب)

جزائي مصونیت د قضایی مصونیت نتایج(پایلې)شمیرل کیږي.د نړیوالوتړنونوله اوعرف پراساس ډیپلوماتیکي استازي په هغه هیواد کي ماموریت لري د جزائي مصونیت څخه برخورردي. همدارنګه د۳۱مادې د کنوانیسون ویانا کې هم راغلي ډیپلوماتیک ماموریه منوونکي دولت کې د جزایي تعقیب له خوندیتوب څخه برخمن دي اود مدني او اداری دعواوو له خوندیتوب څخه هم برخمن دی. د جرم د

۱-اجریمت العقوبت،محمدابوزهره،۳۳۵مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارتکاب په صورت کې متبوع هیواد د جزایی تعقیب لاندي راځي. د اسلامي فقه له نظره د دې نطریې له جملې څخه ابوحنیفه (رح)سفیرانواوسیاسي استازو جزایي مصونیت نسبی منلی دی:یعنی که څوک په اسلامي هیواد کې په موقت ډول یا اسلامي احکام تابع ماموریت پرمخ بیائي.مستامن محسوب کیږی۱. د ابوحنیفه رحمت الله له نظره مستامن باندې لازمه ندي چې ټول اسلامي احکام اویوازې حق الناس لکه قذف یا مستلزم قصاص یا جزائي تعقیب لاندي نیول کیږي۲.په اوسني وخت کې د دولتونوترمنځ تعامل د ا دي چې یو ډیپلوماتیکي استازي د دعوی د څیړلولپاره د هغه د متبوع هیواد سره اړیکه نیول کیږي،همدارنګه هرهیواد د دې حق لري چې دا ډول استازي د نامطلوب عنصر په حیث اعلان کړي اوله اړوند هیواد څخه یې د بیرته ورغوښتنه وکړي، دوخیمو جرایمو د ارتکاب په صورت کې یې کوربه هیواد په زوره هم د خپلې خاورې څخه ایستلی شي اوکه چیري یوهیواد د خپلې سلامتیا لپاره لازمه وګڼې؛نومجرم شخص نیولی هم شي.

ب - مدني او اداري مصونیت(خوندیتوب)

ډیپلوماتیکي مامورین د ژوند په راونو چارو کي کله کله د خصوصي حقوقي اعمالو هم لاس پوری کوي. چې شونې ده مسولیت ورته متوجي شي. خو دلته د جزائي خوندیتوب یو لړ مخالفین هم لري. په دې اړوند اعمالو د ډیپلومات په ځان پوري مربوط اعمال بیلول اوتشخیصوي د هغوی په اند کومه ګټه نه لري؛ ځکه ټول هغه حقوقي اعمال چې یو ډیپلومات یې د خپلې رسمي دندې پر مهال ترسره کوي په حقیقت کې د خپل دولت لپاره ترسره کوي چې پردي مهال د اختلاف حقوقي لوري یو بهرنۍ دولت دي، نه خپله په شخصي توګه ډیپلومات چې خوندیتوب ته لاره اواره شي.د ویانا ژمنلیک ۳۱ماده یي په دې ډول بیانوي. ډیپلوماتیکي مامورپه منوونکي دولت کې د جزائي تعقیب له خوندیتوب څخه برخمن دی اود مدني او اداري دعواوو له خوندیتوب څخه هم برخمن دی،هغه غیرمنقول مالونه چې سفارت خانې پوري اړوند وي شامليږي.

دوهم جز-د ډیپلوماتیکي مامورانو مصونیت په نړیوالوحقوقوکي

د خوندیتوب قاعده، هم د ډیپلوماتیکي ماموریت ځای، خپله د ډیپلومات ځان، کوراوکورنۍ یي رانغاړي. یوشمیرلیکوال لومړی خوندیتوب(د ډیپلوماتیکي ماموریت د ځای خوندیتوب)د دویمي هغه(د

-باعمر،الدبلوماسیه بین السلامی والقانون الدولی،ص۱۸۹. ۱

-عودت التشریح الجنائی الاسامی مقارنابالقانون الوضمی عهد،ص ۲۸۰. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيپلومات د ځان خونديتوب)تابع ګڼي، په دې ماناچې د خونديتوب د شتون فلسفه دا ده، چې د ډيپلومات ځانې امنيت تامين اوسي اوپه ښه توګه د دندې د ترسر کولو خپلواکي هم ولري. په حقيقت کې دغه خونديتوب شخص ته نه ورکول کيږي؛ خودا چې له تيري څخه د ډيپلومات کور،کورنۍ اوکارځای خوندي ونه ګڼل شي؛ نو يوازې د ډيپلومات په خونديتوب هغه خپلواک نشي ګڼل کيدای اونه هم ورسپارل شوې دنده په ښه توګه ترسره کولای شي. خونديتوبونه عمومي توګه په لاندې ډولونه لري، يوته يې د تعرض يا تيري په مقابل خونديتوب اوبل ته يې قضايي خونديتوب ويل کيږي.

١-له تيري څخه خونديتوب

په بين المللي اصطلاح کې د دې خونديتوب مانا دا ده، چې شخص يا يوځای حرمت اوحقوق د نقض يا ماتيدو وړنه اوسي.د ځای حرمت مانا دا ده چې له اجازې پرته ورته څوک نشي ننوتلای اود شخص د حرمت مانا دا ده، چې د هغه آزادي اوحقوق مات(نقض)نشي١؛خودغه حرمتونه يوازې د ډيپلومات په ځان او د سفارت په ځای پوري تړلي نه دي؛ بلکې په هر ډيموکراتيک رژيم(نظام)کې د اساسي قوانينو له مخې هرکس اوکورنۍ له دې حرمت څخه برخمن دي. له تيري څخه د سفارت خانې خونديتوب هيڅکله له رد سره نه دي مخ شوي اوښايي چې دغه خونديتوب به په پخوا وختونوکې له اوسمهاله څخه نورهم ډيرکلک په پام کې نيول کيدل. اوسنۍ اوپخواني ټول ليکوال د سفارت خانې د خونديتوب پر اړتيا اومطلقيت باندې سره يوه خوله دي. همدالامل دی چې ټولو ډيپلوماتيکي ژمنليکونو کې ځای شوي دی او د١٩٦١ز کال د ويانا ژمنليک هم ورڅخه په مطلق اوله کوم شرط پرته يادونه کړې ده٢.

الف-د ډيپلوماتيکي مامورينوشخصي خونديتوب

ډيپلوماتيکي مامورپه شخصي توګه له تيري(نيوني)څخه خوندي دی.د ويانا ژمنليک له ٢٩مادې سر سم منوونکی دولت مکلف دی، چې د ډيپلوماتيکي مامور درناوی وکړي اوټول هغه لازم تدابير ونيسي، چې هغه،د هغه قيد پرازادي اوحيثيت د تيري مخه پري ونيول کيږي.سره له دې چې ياده شوې ماده له کوم قيد اوشرط پرته يوه کلی مفهوم افاده کوي، خودغه خونديتوب نامحدود کيدای نشي؛ د منوونکي دولت د امنيت مسله هم ترمنځ شته او امنيت ساتنه د هردولت له اساسي دندو څخه ده، په دې مانا چې د يوشخص له خونديتوب څخه مهم دی، په همدې لامل بايد د ډيپلوماتيکي مامور د

---

١ بی‌ګدلی،ضيايی.حقوق بين الملل عمومی.ص٣٧۴.

٢ دويانا ژمنليک،٢٢ماده،١٩۶١ز کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خونديتوب لپاره هم يو حد موجود وي. د خونديتوب دغه حد ته د ويانا کنوانسيون حقوقي کميسيون په خپلومطالعاتو اوڅېړنو کې پام کړي دی؛ خو په ژمنليک کي نه دی راغلای. د کميسيون د مذاکراتو له بررسي څخه صرف دومره ښکاري،چې کيدای شي په ځينو مواردو کې دغه خونديتوب محدود شي، لکه د هيواد له امنيت څخه دفاع په حالت کې(د جاسوسي په مقابل کې)اويا هم هغه مهال چې يو ډيپلوماتيک مامور د جنايت مرتکب شي.ښايې نه شونې وي،چې دغه خونديتوب ټول محدودونکې مواردو په گوته کړي شي؛ خوپه عمومي توگه بايده دوه صفتونه ولري، په دي خاطرچې د خونديتوب له اصل څخه په خپله خوښه يواړخيزه تفسيرنه وي شوي. دغه دوه صفتونه عبارت دی له دي څخه چې دهيواد دامنيت له مخي د يوشخص يوعمل ياکړنه څومره مهمه ده[1].

دويم داچې فعل فوريت هم ولري اوکنه؟ دغسي يومورد چي ياد شوي دواړه صفتونه په کې ځای وي، مشهود جرم دي. په دغسي يوحالت کې د منوونکي دولت امنيتي مسوولين بايد د جرمي پيښي سيل کوونکي نه اوسي. په دی نوم چې ډيپلوماتيک مامور شخصي خونديتوب لري؛ بلکې ورته په کار دي چې د جرم مخه ونيسي. شونې ده تريوه حده پوري ډيپلومات ودروي، که څه هم دهويت پيژندنې يا له جرم څخه دمخنيوي په خاطروي، دا دهغوی د دندې غوښتنه ده. معموله خبره دا ده، دهرډول ستونزو دمخنيوي په خاطر،کله چې پوليسود يوډيپلومات هويت تشخيص کړ، چې ناقانون کړنه يې ترسره کړې ده، هغه خوشي کوي اوله موضوع څخه د بهرنيوچارو وزارت ته خبرورکوي. همدغه خبرشونی ده په هماغه مشخصه موضوع کې د وزارت لخواسفارت ته واستول شي اويا د جرم اهميت ته په کتني سره د ډيپلومات د ايستلولامل شي. په دي مادې کې د دوه ويشمتې مادې د دويم بند په څير د ډيبلوماتيکي ماموريتځي اوپه کې د اموالو د خونديتوب په اړه د منوونکي دولت مکلفيت هم تعين شوي دی؛ خو د دغو دواړومادو ترمنځ يوکلي توپيرهم شته دی. په دي مانا چې سفارتځي اوپه کې مالونه ثابت دي، دا د هروخت لپاره شونې ده چې امنيتي مسوولين يې د نوروله تيروڅخه وساتي. خوډيپلوماتيکي مامور يوڅوځنده موجود دی اوله يوه ځايه بل ته ځي او راځي، له يوښارنه بل ته هم سفرکوي. په همدې خاطرد منوونکي دولت امنيتي مسوولينو ته اسانه نه ده،چې د هغوی پرشخصيتونو اويا هم پرازاديو يې د تيري درجي تشخيص کړی.

[1] - جواد،صدر ډيپلوماتيکی او کونسلی حقوق مخ١٢٧-

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خونديتوب تر ډيره خپله په ډيپلومات پوري اړه لري. دا ناشوني ده چې بايد هڅه وکړوچې خپل ځان د وګړوپه منځ کې بي حرمتي اوتيري ته پاتي نه کړي. د منوونکي دولت مسووليت د دولت په امکاناتواود پيښي اوځاى په غوښتنونو پوري اړه لري. دا ناشونې ده چې له منوونکي دولت څخه دې دا تمه وشي، چې په هرډيپلومات پسي دې يو امنيتي مسوول موظف کړي، چې امنيت يې وستاتي. دا کار يوازي له دې امله ناشونې نه دى چې هرهيواد کې د ډيپلوماتانو شمير ډير دى؛ بلکې له دې امله هم ناشونې دى چې ډيپلوماتان هم له دې سره موافقه نشي کولاي؛ځکه دا کار د هغوي له ازادۍ سره په ټکرکې راځي. په زياتوو مواردو کې د منوونکي دولت له مکلفيتونوڅخه ځيني يې خپله د ډيپلومات غاړې ته وليږي. په دې معنا چې نا ډاډمنو ځايونو ته سفير کولواو يا هم له شکمنو اشخاصو سره له ليدني کتنې څخه ځان وژغوري. د دې موضوع اهميت ډير هغه مهال ښکاره کيږي، کله چې د موقعيت اومقتضيانو په مناسيت د ډيپلوماتيکي مامور رفتار د ملي يا مذهبي احساساتو پاروونکي شي اويا هم د ځينو جرياناتو د رامنځته کيدو پرمهال لکه انقلابونو او لاريونونو کې خپله د پيښو منځ ته ورشي.پرته له دې چې په هغه پوري اړه ولري، په دغسي شرايطو کې نشوکولاى منوونکي دولت مسوول وګڼو.دغه ډول موارد ګڼ شمير سوابق هم لري،په ځانګړي ډول په هغو هيوادونو کې چې وګړي يې ژورمذهبي احساسات اوعقايد لري اوياهم په هغوهيوادونو کې چې وګړي يې تعصبات کې راګير وي،دغسې پيښو شونتيا تل ليدل کيږي.

ب- د ډيپلوماتيکي مامورينو د کورنيو مصونيت(خونديتوب)

د پخوانيو سنتونو اونويو حقوقو له مخي د ډيپلوماتيکي مامورينو په خونديتوب کې د هغوى کورنۍ هم شاملې دي. په پخواني عرف کې له کورنۍ څخه منظور ښځه، بچيان اوهغه څوک ول، چې په يوه کورکې به يې ژوند کاوه؛ خو وروسته د ډيپلومات د کورنۍ مفهوم پراختيا وموندله، تردې ځينو دولتونو په يوکور کې د ژوند کولو شرط هم لازم نه ګاڼه؛ ځکه په عمل کې ډير داسې پيښيدل چې د يو ډيپلومات زوى دى دمنوونکي دولت په يوبل ښار کې زده کړو لپاره استوګن وي يا کله کله داسې هم کيږي، چې د ډيپلومات خپله ښځه دې له هغه سره په يو کور کې ونه اوسي[1].

---

[1] -دپورتنۍ ماخذ.مخ١٢٩.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د بیلګې په توګه د مسافرۍ کې).د ویانا ژمنلیک۳۷مې مادې د دغه ډول نظریاتو د ټکر د مخنیوي په موخه اود دې لپاره چې د هروخت شرایطو په پام کې نیول شوي وي،کورنۍ یې نه خپلوۍ په درجې پوري تړلي اونه یې هم په یوکور کې ژوند کولو پوري؛ بلکې یوازي یې په عبارت بسنه کړې ده، چې کولای شو پر(ګډ ژوند کې غړیتوب) یې تعبیرکړو. له دې تعبیر سره کورنۍ مفهوم پراخیږي اوله هرډول قید اوشرط څخه وځي؛ خوحقوقي کمیسیون ددې لپاره چې په دې هکله یوه کړنلاره په لاس کې ولري، د ډیپلومات لپاره یې د کورنۍ غړیو لکه ښځې اوبچیانو شتون کافي وګاڼو؛ خو نورو خپلوانو لپاره یې په یو کورکې د اوسیدو شرط ایښي دی، لکه خور یا هم نور خپلوان.دا خپلوان به د لیدنې اومېلمستیا لپاره نه وي راغلي؛ بلکې ددې لپاره به د ډیپلومات په کور کې اوسیږي، چې د هغه ترکفایت لاندي دي اویا هم په ژوندکې ورسره مرسته کوي، چې له هغه سره ژوند کوي.

ج-د ډیپلوماتیکي اسنادواو لیکنو مصونیت(خوندیتوب)

د استوونکي دولت د رسمي اوغیر رسمي اسنادو اولیکونو خوندیتوب څخه ماموریت ته راځي یاهم له ماموریت څخه بیرون ته ځي، له ډیرو پخوا راهیسي شتون لري. همدغه ترټولو اړین خوندیتوب دی چې دولتونه یې د خپلو پټو اسنادو د ساتنې لپاره اوپه مجموع کې د هغو اقداماتو په اړه چې په خپلو اړیکو کې یې له نورو دولتونو سره ترسره کوی، لازمي ګڼي. له دغه خوندیتوب څخه پرته، په بهرنیو هیوادونو کې له خپلو مامورینو سره د دولتونو اړیکو مختیږي، چې شونې ده دغه اختلال په بین المللي اړیکو کې د ډیرو زیان بخښوونکی پایلو لامل شي. پرهمدې بنسټ ډیپلوماتیکي مامورین له خپل دولت سره د لیکنو یا تلګرافي اړیکو پرمهاله له ځانګړیو رمزونو څخه ګټه واخلي او په کارده چې د هغوی ټولې لیکنې اړیکي هر ډول پلټنې څخه خوندي اوسي. په پخوا وختونوکي، د دې لپاره چې دغه خوندیتوب تامین وي، لیکونه اسنادونه به یې د یوځانګړي لیک وړونکي په واسطه لیږدول،چې دغه لیک وړونکي به هم د یوډیپلومات په څیر ترهغې د سفارت پستونه(لیکونه اواسناد)به ورسره ول، له هرډول څارنې اونیونې څخه به خوندي و.دغه پخوانې دود له منځه نه دی تلای او اوس هم ځینې دولتونه له خپلو سفارتونو سره د اړیکو پرمهال له ځانګړو لیک وړونکیوڅخه ګټه اخلي، چې دغه ډول لیک وړونکي د(ډیپلوماتیکي وړونکي په نوم یادیږي).چې د۱۹٦۱ز کال دویانا ژمنلیک ۲۷مې مادې د احکامو له مخې منوونکی دولت مکلف دی، چې د ډیپلوماتیکي ماموریت نه مانع کیدونکي یو ازاد ارتباط تامین کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ارتباط معمولا د سفارت اواستوونکي دولت د بهرنيو چارو وزارت ترمنځ اوسي، خو شونې ده چې هرسفارت دې په نورو دولتونو کې د خپل دولت له سفارتونو سره هم اړيکي وساتي. نن ورځ د ډيپلوماتيکي اړيکو په پراختيا سره، په ځانګړې توګه چې د مخصوصي يا ځانګړې ډيپلوماسۍ په شتون کې دغه سکالو د ډيرو زيات اهميت لرونکي ده.دا نشو منلای چې د يو دولت د بهرنيوچارو وزيردې له خپل هيواد څخه بيرون اوسي، خو په نورو بيلابيلو دولتونو کې دې يې خپل دولت له سفارتونو سره مراسلات(ليکونه)له خونديتوب څخه برخمن نه وي.په حقيقت کي داسي هيڅ دليل شتون نه لري، چې له خپل دولت سره د سفارتونو د ليکونوتبادله، د يوهيواد دسفارتونو ترمنځ له هماغې ورته کړنې سره، د خونديتوب د وجودي فلسفې له حيثه توپير ولري. سفارت کولای شي، داړيکو له هرې وسلې څخه کار واخلې. نن ورځ ځينې دولتونه له ډيپلوماتيکي ليک وړونکي اوختا له ځانګړو الوتکو څخه ګټه اخلي. د دې لپاره چې سفارت ډيپلوماتيکي پست(ليکونه اواسناد)په پوره ډاډ اوله هرډول پلټنې څخه پرته خپل ځای ته ورسيږي، نو د ناچاري له مخي دغه پست انتقالوونکی هم له هرډول ځارنې اونيونې څخه خوندي وی.

همدا لامل دی چې له پخوانې دود سره سم اوهم د۱۹٦۱ز کال د ويانا ژمنليک له محي ډيپلوماتيکي ليک وړونکی، په ټولوهغو هيوادونو کې چې دی ترې تيريږي اوله استوونکي دولت سره ښيي اړيکي ولري، له دې خونديتوب څخه برخمن دی. داچې د ډيپلوماتيکي ليک وړونکي خونديتوب له دې امله دی، چې ليکونه خپل ځای ته ورسوي، نوکولای شو چې له دې څخه دغه مخالف مفهوم هم واخلو، چې کله دغه ډول ليک وړونکي ليکونه ترځايه ورسوي، نوخونديتوب يی هم له منځه ځي؛ خو دغه استنباط سم نه دی؛ ځکه شونې ده چې د ډيپلوماتيکي ليک وړونکي ته له ليکونو پرته يولړ شفاهي پيغامونه هم ورسپارل شوي وي يا دا چې په هرحالت کې دهغه خونديتوب شونې دی، په راتلونکې کې دهغه د دغه ډول ماموريت ترسره کولوضمانت وکړي.همدا لامل دی چې د ډيپلوماتيکي ليک وړونکي خونديتوب څخه بيل دی، چې هغه ترځايه رسوي اوپه همدي خاطرډيپلوماتيکې ليک وړونکی د يو ډول ځانګړی حکم لرونکي دی، چې دغه حکم د ټولو هيوادونو لپاره رسما پيژندل شوي دی،چې له همدې امله د ټولو دوستو هيوادونو د مامورينو له تيري څخه خوندي دی، پرته له دې چې د ډيپلوماتيکې ليکونوکځوړه ورسره ده اوکنه، يوازې،همدومره بسنه کوي، چې په حکم کې يې ماموريت مشخص شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. د ډيپلوماتيکي ليکونو خونديتوب دا مانا لري، چې د ډول ليکونه د منوونکي دولت اونورو هغه دولتونه چې ماموريت پکې پلټنې او ضبطونې څخه خوندی دي،چې استوونکي دولت سره ښيې او دوستانه اړيکې لري١.

چې ډيپلوماتيکي ليک وړونکی له ليکونو اوشيانو څخه پرته نور شيان له ځان سره ولري؛ نو په کار دا چې د سفارت ليکونه د ظاهري بڼې له مخي بايد يوه ځانګړي بڼه اومشخصات ولري، چې په آسانه سره وپيژندل شي.د ډيپلوماتيکې ليکونو دغه ډول ليږنې بڼه، چې نږدې په ټولو هيوادونو کې يو ډول وي(ډيپلوماتيکې ليکونه)،دا پاکټ ياکځوړه په واسطه مشخصيږي، چې له پاسه پرې کښلي وي(ډيپلوماتيکي ليکونه)دا پاکټ ياکځوړه د بهرنيو چارو وزارت لخوا ياهم دسفارت لخوا مهراوبنديږي.

له دې پرته ليک وړونکی ته يوډول ځانګړي بل ډول ليک هم ورکول کيږي،چې هماغه ځانګړو ځای ته د دغو ډيپلوماتيکې ليکونو درسولوپه هکله په کې ليکل شوي وي.ډير هيوادونه،په دي خاطر چې د نړۍ نور هيوادونو ته د ډيپلوماتيکي ليک وړونکی ډير زيات لګښت لري، د ډيپلوماتيکي ليکونو ليږلو لپاره دعامو مسافرينو الوتکوڅخه ګټه اخلي. په دغسي موادرو کې د ليکونو بکس د الوتکې پيلوت يا بل کس ته سپارل کيږي.

په دې ډول دالوتکو پيلوتان چي کله د څو سفارتونو د ډيپلوماتيکې ليکونه انتقالوي، نود ډيپلوماتيکې ليکونو وړونکي حکم لري. چې له انډ مهال خونديتوب څخه برخمن وي؛ خوبياهم د دوي خونديتوب د ډيبلوماتيکې ليک وړونکو سره توپير لري، هغه دا چې پيلوت شخصا له نورخونديتوب څخه بر خمن نه دي، پرته له هغه حالت چې ليکونه يې ترهغه ځايه پوري نه وي رسولې اوپه اړه يې داسي اقدامات ترسره شي، چې د ليکونو رسولو مانع شي.(د ويانا ژمنليک)،دپيلوتان بايد ټول هغه د ډيپلوماتيکي ليکونه، چې ورسپارل شوي دي په هوايي ډګر کې د هغه استاري ته وسپاري، چې ورته پيژند ل شوي دي، چې له همدې مهاله يي نسبي ډيپلوماتيکې خونديتوب هم له منځه ځي. معمولا دغه سپارل نه د هوايي شرکتونو په دفترونو کې هم ترسره کيږي.د ډيپلوماتيکي پکونه يا کځوړې خونديتوب مطلق دي، ناشونې ده چې پلټنې يا ضبطونې لپاره پرانستل شي. په اوسنې وخت کې دولتونو سره داسي وسيله

---

١ -د پورتنی ماخذ١٣٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، چې کولای شي ډيپلوماتيکي ليکونه د شديد گومان پرمهال تشخيص کړي، پرته له دې چې پرانستل شي، د هغه څخه خبر شي څه شي پکي موجود دي.

پرته له دې چې د اسنادو ليکنه معلوم کړي. له دغې وسيلې څخه گټه پدې شرط کيږي، د منوونکي دولت مقامات وکولای شي. ډيپلوماتيکي ليوال تشخيص کړي ديپلومات يا ډيپلومات په نشتون کې کولاي وپلټي.د اړيکو يو بله وسيله چې سفارتونه ترې گټه اخيستلای شي،استوونکي دستگاگانې دي،شونې ده له دغه د ستگاگاوو گټه اخلي؛ دولت په اجازي پوري اړه لري.

داچي د سفارتخاني اود سفارت ليکونو په اړه وغږيدو او وموويل، خونديتوب ځکه لري،چې په يو بهرنې دولت په اړوند ده او د دې لپاره چې ډيپلوماتيک ماموريت د ترسرکيدو امکانات تامين وي؛ نو په دې ځاي ډيپلوماتيکي ماموريت نقيله وسايطو خونديتوب ته هم اشاره کيږي. د ډيپلوماتيکي ماموريت نقيله وسيله ،په دې نوم چې يوبهرنې هيواد پوري اړوند مال دي، له ضبط اونيونې څخه خوندي دي؛خو لکه څرنگه چي شونې ده د سفارتخانه هم منوونکي دولت امنيت مخالفينو دعملياتو ځای وگرځي، دغه ډول شونې ده چې نقيله وسيله هم د ځينو وسايلو د ليږدونې، ياهم د سلاحگانو اونشه يې توکو انتقلولاويا هم د اشخاصوته فرار ورکولوپه شک اوگومان ترڅارني لاندې راشي. د سفارتخانې اونقيلې د څارنې ترمنځ توپير دا دی،چې سفارتخانه ثابت دی اوشونې ده چې هميشه د کوربه دولت ترڅارنې لاندې ونيول شي؛ نقيله وسايل بيا گرځنده دي د کوربه دولت د څارگرو ترڅارنې څخه وځي. د وياناژمنليک د نقيله وسيلې د پلټنې په اړه څه نه دی. ويلې خوځينې حقوق پوهان د دغه ژمنليک د٣٦مې مادې دوهمه تبصره ډيپلوماتيکي موټرو لپاره د اجراء وړبولي.

٢-قضايي مصونيت(خونديتوب)

د خونديتوب بل ډول هم قضائي خونديتوب دی. له دې خونديتوب څخه موخه دا ده چې ډيپلوماتيکي مامورين د نورو د بهرنيو اتباعو په خلاف د منوونکي هيواد قانون د اجراء له ساحې څخه بيرون پاتې کيږي. دځينو په نظر دغه خونديتوب داسی تعبيريږي؛ چې قانون مامورين په ځان کې نه رانغاړي اوياهم دا چې محکمه د مامورينو قضيو ته د رسيدگۍ صلاحيت نه لري؛ خودغه تعبير درست نه دي. د قانون نه شموليت په دې مانا نه دي، چې د پام وړاشخاص قانون ته ژمن نه وي اوياهم د ډيپلوماتانوقضايي يا شخصي خونديتوب په کورنيو قوانينو کې قيد شوي نه وي. د محکمې د صلاحيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه درلودلو خبره هم سمه نه ده، ځکه د هرهیواد محکمې هغو مسایلو ته رسیدګۍ صلاحیت لري چې د هغه هیواد په عمومي نظم په اړوند وي۱.

له تعقیب څخه ډیپلوماتان خوندیتوب په دې مانا دي، چې محکمه د هغه په اړه خپل صلاحیت نه کاروي، خوکله چې ډیپلومات صفت د هغه څخه لري شي؛ نو ښایې محکمه هم خپل صلاحیت وکاروي چې هغه تعقیب کړې. د صلاحیت نه درلودل هغه مهال سم دي،چې کله د قضیې سکالو د منوونکي هیواد پوري اړوند نه وي.اودغه صلاحیت نه درلودل هغه وخت هم پاتي کیږي کله چې ډیپلومات صفت له لاسه ورکړي. دبیلګې په توګه یوډیپلوماتیکي غړی د خپل هیواد د اداري مقرارتو د نه اجرا کولو پرسرد ماموریت له رئیس څخه شکایت کوي،د قبلوونکي دولت محکمه دې قضیې ته رسیدګۍ صلاحیت نه درلودل دایمي دي، ځکه دغه شکایت سکالو د یوبل هیواد په عمومي نظم پوري اړه لري.

قضایي خوندیتوب اصولو له مخې د ډیپلوماتیکي مامورینو لپاره دی، نه د سفارتخې لپاره په دې اړه ځرګند شویو نظریاتو کې هیڅ یونظرهم د سفارتخې خوندیتوب ته اشاره نه ده کړې اونه یې هم ورته په ژمنلیکونوکې کوم اشاره کړې،چې د دې علت روښانه ده. د یوسفارتخې کارونه هغه څه دې چې د سفارت په استوونکي هیواد ته منسوب وي اوهیڅ دولت د بل دولت د قوانینو تابع ندي، چې سفارتخې خوندیتوب ته دې کوم موارد پیداشي. پرهمدې بنسټ که سفارتخې په رسمي توګه یو داسې عمل ترسره کړي چې د منوونکي دولت له عمومي نظم څخه بیرون وي؛ نودا چې یورسمي عمل دي،د دولتونو ترمنځ اختلاف دې لامل ګرځي؛خومنوونکي دولت ورته د رسیدګۍ صلاحیت نه لري. لکه که د سفارتخې د محلي کارکوونکیو له ډلې څخه یو کارکوونکې لرې کړي،د دغه کارکوونکي شکایت د منوونکې هیواد په محکمه کې د اجرا وړنه دي،که څه هم متبوع هیواد یې دي؛ځکه چې سفارت د بهرنې دولت ارکان برخه ده اوطبعا د بل هیواد د محکمې په صلاحیت کې نشي راتلای.د سفارت کارځي یوازې د خپل هیواد چارو اداره کول نه دي؛ بلکې ځینې مهال داسي نوراعمال هم ترسره کوي، چې د منوونکې هیواد په خصوصي حقوقو اوداخلي نظم پوري اړوند وي.

د بیلګې په توګه په سفارت کې ځان لپاره کور اجاره کوي اویاهم لوازم پیري، یاهم د ودانۍ قرارداد کوي یا موټرپیري یاهم په ترافیکي پیښه کې بل چاته زیان اړوي؛ د دې سکالو موارد ډیر دي. دغه ټول

---

۱ - د پورتنۍ ماخذ.مخ۱۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقوقي اعمال د منوونکي هیواد د قوانینود تطبیق په ساحه کي شامل دي. که په دغسي مواردو کې محکمه ونشوکولاي قوانین اجرا کړي؛ نو دغه یوشمیر اتباعو حقوق به تحلف شي، چې له سفارت سره په معاملې کې رانښکېل دي اوکه قوانین اجراء کوي؛ نود مامورینو قضایی خوندیتوب مسله رامنځته کیږي. د سفارتونو معاملاتي کړنې ډیرې دي اوله دهغه څخه ځان ژوغورنه هم ناشونې ده، همدالامل دی.

چې له پخوا څخه په دې اړه ځینې ستونزي شته چې دعسي قضیي څه ډول تعقیب شي، ترڅود منونکي هیواد هغو اتباعوته خپل حقوق ورسیږي،چې له سفارت سره په معاملې کې رانښکېل دي.همدا لامل دی چې لوترپاخت ۱د سفارت لپاره د خصوصي حقوقوپه مسایلو کې د قضایي خوندیتوب او مدنې مسولیت د نه شتون گروهمن نه دی.د هغه دلیل دا دی چې که خپله قبلوونکي دولت دورته حقوقي اعمالوپه اړه په خپل هیواد قصایي خوندیتوب نه لري نوپه هماغو موردو کې د استونکي دولت سفارت لپاره قضایې خوندیتوب ته قایلېدل سهي نه دی؛خوبیا هم په ټولو هیوادونو کې معموله رویه یو ډول نه ده،دا چې په دې اړه یوه کلي بین المللي قاعده شتون نه لري؛ نوهمدا لامل دی چې هردولت له پلو بیلابیلو قواعدو څخه متابعت کوي

.د محکمو د احکامو داجرء په اړه خوندیتوب ترټولو مهم دی.د یوسفارت په اړه درایې صادرول نه شونې نه دی. همدغه حکم اجراء ده، چې په عملي کولو کې یې، سفارت ته داجراء کوونکي مامورپه ورننوتلو سره سفارت خوندیتوب ماتیږي. همدارنگه ورسره د ضبط اوتوقیف په مقابل کې د سفارت د مالونوخوندیتوب هم ماتوي. په حقیقت کې که محکمې ته د تعقیب اورسیدگۍ شونتیا موجوده وي،حو د حکم د اجرء لپاره یې هیڅ د اجرءا وسیله نه لري.

په عین حال کې د هغو زیانونو د جبران لپاره چې سفارت له عادی سوداگریزو چارو له امله یوچاته رسیدلي وي،لاره یې بیخي بنده هم نه ده. شونې ده چې زیانمن شخص د خپل متبوع هیواد لخوا اقدام وکړي. (غالبا شونې ده چې د ځینو سیاسی ملاخظاتو له امله د دوه هیوادونو ترمنځ د موضوع دومره جدي نه وی) همدارنگه شونې ده چې په تړون کې د محکمې په اړه هم د مخه یادونه شوي وي

۱ -rsh lauter pacht(۱۹۵۱(دبهرنیو دولتونو دقضایی خوندیتوب مسئله

(c) ketabton.com: The Digital Library

اویاهم د اجرءا په اړه د سفارت ملزمول د حل یوه لاره اوسي.دغه وروستي طريقه د سفارتونو اودولتونولپاره معمولترینه رویه ده.

الف-د احکامولہ اجراء اوقضايي تعقيب څخه د ډيپلوماتيکي غړوخونديتوب:هغه اعمال چې يوډيپلومات يې د خپلې دندې په توگه ترسره کوي يا به سم د خپل متبوع دولت په حقوقي نظام پوري اړوند وي، په دغو دواړو مواردو کې ځايې محکمې د رسيدگۍ صلاحيت نه لري، خود دغه ډول اعمالو ترځنگ ډيپلوماتيکې مامور د خپل ځان لپاره ځينې نور کارونه هم ترسره کوي، چې د هريو لپاره يې بايد د خونديتوب حدود اوله تعقيب اود احکامو اجراء ته پاملرنه وکړو.

ب-جزايي خونديتوب

د يوډيپلومات خونديتوب د هغو اعمالوپه اړه چې د قانون له مخي د اجراء اوتعقيب وړ وي، مطلق دی اوله پوليسواوقضايي مقاماتوڅخه هيڅ يوهم نشي کولای چې هغه گرفتار کړې اويې هم تعقيب کړې. لکه څرنگه چې د مخه وويل شول،د۱۹٦۱ژمنليک په دې اړه صراحت لري، قضايې رويه اود حقوقپوه گروهې دې اړه مختلفې نظرلري. سره له دې چې د يو جرم اوجنايت له امله، که يو ډيپلومات مرتکب شي، نو د هغه د تعقيب نشونتيا تراوس هم هماغه پاتې ده۱، خو د دغه پرخلاف کول هم د ډيپلومات د دندي په ترسره کولو کې ازادۍ له اصل سره په ټکر کې راځي. همدا لامل دي چې همدغه خونديتوب دډيبلومات لخوا هرډول سرغړونې دارتکاب له تعقيب، دپوليسولخوا نيونې اوجلبونې(په هغه صورت کې چې د ډيپلومات هويت مشخص شوي وي)د جريمه کونې ياهم اخطار ورکونې ټولو حالتوته شامليږي. دغسي خالات کې پوليسي يا قضايي مقامات کولای شي موضوع د بهرنيو چارو وزارت ته ورسوي، چې د هغې له لارې سفيرته اعلان شي.البته له دې غوښتنې له تکرارڅخه بايد مخنيوي وشي اوياهم که جرم شديد اوسي، نوترې غواړي چې ډيپلومات خپل هيواد ته واستوي.

ج-مدني خونديتوب

ډيپلوماتيکي مامورين د ژوند په روانو چاروکې کله کله د خصوصي حقوقو پراعمال هم لاس پوري کوي، چې شونې ده مسووليت ورته متوجه کړي، خو دلته د جرايې خونديتوب پرخلاف چې ټول يې په اړه يو نظرلري، مدني خونديتوب يو لړمخالفين هم لري. د بيلگې په توگه ايټاليه دې ته قايله ده چې د

-صدر، جواد،ډيپلوماتيکی او کونسلی حقوق.ژباړه:اختيار،هجرات الله.گودر خپرندويه سلام خپرندويه ټولنه،جلال آباد۱۳۹۵مخ۱۳۴. ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيپلومات اعمال بايد تشخيص شي چې کوم يې د خپلې دندې اوماموريت د اجرءا لپاره کړي دي او کوم يې په شخصي توګه د ځان لپاره؟ له ې تشخص څخه وروسته لومړي قضايي خونديتوب لري اودويم ډول يې نه لري. خوپه فرانسي اوسويس کې قضايي رويې دغه تشخيص ستونزمن اونالازم ګڼي اوپه دې اړه د کلي خونديتوب قايل دي.په دندې پوري اړونده اعمالو اوډيپلومات په ځان پوري د مربوطو اعمالو بيلول اوتشخيصول د هغوی په اند کومه ګټه نه لري. ځکه ټول هغه حقوقي اعمال چې يو ډيپلومات يې د خپلې رسمي دندې په توګه ترسره کوي د خپل دولت لپاره يې ترسره کوي چې په چې په دي مهال د اختلاف حقوقي لوری يوبهرنې دولت دي، نه خپله په شخصي توګه ډيپلومات، چې نه خونديتوب ته دې لاره هواره شي. همدا لامل دي چې معمولې رويې په عمل کې دغه بيلونې يوې خواته کړې دي اوخونديتوب يې د ډيپلومات ټولوحقوقي اعمالو ته شامل کړی دی۱.

دوهم مطلب-د ډيپلوماتيکي اماکنو(ځايونو)مصونيتونوڅيړل په اسلام اونړيوالوحقوقوکی

اسلامي سياسي استازو اوسفيرانو ته بيلابيلواړخونو نه د خونديتوب،خوندي ځای ورکولو،مناسب احترام کولواو پاللومسوليت پرخپله غاړه اخيستي. چې خپلي دندې په ښه توګه ترسره کړې اود نړۍ سوکالۍ اوارامې لامل وګرځي. په نړيوالو حقوقوکې ډيپلوماتيکي ځايونه لکه سفارتونه، نمايندګي اونورمربوطه دفاترد مصونيت درلودنکي دي اومنوونکي هيواد مامورين د ماموريت د اجازي پرته د دې حق نه لري چې دغو ځايونو ته داخل شي.

لومړی جز-ډيپلوماتيکې ځايونه (اماکن) خونديتوب

په اسلام کې ډيپلوماتيکي ځايونه، سفارتونه يا د سفيرانو د اوسيدوځايونه هم له خونديتوب څخه برخمن دي،اسلام د بل هردين اويا حقوقي نظام په پرتله د ډيپلوماتيکو استازو د خونديتوب اوهغوي ته استثنايي امتيازاتو د ورکولو موضوع ته ډير اهميت ورکړي دی چې ترڅو دغه استازی په اسلامي هيوادونو کې خپلې دندې په ښه صورت ترسره کړې. د کوربه هيواد دولتي مامورين نشي کولای د ډيپلوماتيکي ځايونو يا سفارتخونو ته بې جازې داخل شي۱۹۶۱کنوانسيون۲۲مې مادې پراساس د ماموريت ټول ځايونه خونديتوب لري اومنوونکي دولت مامورين د ماموريت د رئيس له اجازې پرته

۱-د پورتنۍ ماخذ مخ۱۳۴.-

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورننوتلو حق نه لري. په اسلام کې ډیپلوماتیکي ځایونه خوندیتوب نه منظورمکه اومدینه نه دي. ډیپلوماتیکي مامورین په اسلام کې موقتې وه، ځکه فقهاوو متعرض متقدم بحث ندي پري کړې، ځکه چې اساسي ډیپلوماتیکي ځایونه موجود نه وه۱، د استازو استولو لپاره د دارالضیافه په نوم یا په مسجدونواو اصحابو په کورونو کي منل کیدل. ډیپلوماتیکي مامورینوځایونومصونیت په اسلام کي وجود لري؛ پردې اساس چې په صریحه ډول د قرآن اوسنتو مخلاف نه وي؛ اسلامي دولت ډیپلوماتیکي ځایونه د ځان په ګټه بولي. لکه څرنګه چې د سورت نور په۲۷او۲۸آیتونوکې ذکرشوي. ټولوهغه ځایونه ساختمانونه په اسلام کې مصونیت لري؛ په هغه کې مسلمانان یا غیرمسلمان استوګنځای وي. یاهغه د هیواد په ارګانونو یا سازمانونو پوري اړوند یا د بیګانه هیواد پوري وي. سیاسي مامورین هم مصونیت لري، لکه څرنګه چې رسول الله عیله السلام د مکې په فتخ کې فرمایلي دي:(هرڅوک چې د ابوسفیان کورته داخل شي په امان کې دي. په اسلام کې د دوو موخو لپاره مصونیت وجود نه لري.

۱-هغه مجرم ته پناه ورکول چې د اسلام پرضد فعالیت کوي.

۲-د ډیپلوماتیکي ځایونه ناوړه استفاده کول،د ملي امنیت تهدیدول یا دنورو مخلافو کړنو عمل کول.۲

دوهم جز- ډیپلوماتیکي ماموریت ځایونوخوندیتوب

په نړیوالوحقوقوله اړخه کولای شو د دې خوندیتوب ته دوه اړخونه ورکړو.یو اړخ یې هغه دی چې منوونکی دولت ژمنوي چې خپل مامورین، پر سفارتځي اود سفیرپرکور له هرډول تیري څخه منعه کړي اوبل اړخ یې دادی، چې منوونکي دولت ژمتوي چې خپله ډیپلومات،د اوسیدو او کارځایونه یې له حقوقي اومادي له نظره د عادي وګړو له تیري څخه وساتي۳.د ډیپلومات د کار او اوسیدوځایونه خوندي دي، په دې مانا چې ځایي مامورین په هیڅ نوم نسي کولای ورننوځي، حتا د یوې قانونې دندې ترسره کولولپاره هم. مګرهغه مهال چې سفارتځي ته د ننوتلولپاره د ماموریت له رئیس څخه صریحه اجازه واخلي او استوګنځي ته ننوتلولپاره خپله له ډیپلومات څخه.دا خوندیتوب کومې ځانګړوي توجیه ته اړتیا نه لري؛ ځکه له دې څخه د نشوتصور کولای چې ډیپلومات په خپل دفترکې، چې سفارت د کار اوسیاسي اسنادو دساتلو ځاي دي، څه ډول مهمې دندې پر غاړه لري، ترسره کولای شي.البته همدغه

-پورامینی،محمد حسین.اسلام وحقوق دیپلوماتیک.تهران سازمان مطالعه وتدوین کتب علوم انسانی دانشگاه علوم انسانی اصولی ۱۳۹۳ص۱۵۰. ۱

۲-ابوالوفاء ،قانون الدبلوماسی الاسلامی،ص۳۴۹-۳۵۳.غنمی،قانون الاسلام فی الاسلام،ص۴۲۲.مصطی لاریه

-کایر،معاصر ډیپلوماتیکی حقوق،جینوا،۱۴۶زکال. ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاعده، چې هیڅکله په کې استثناء نه ده رامنځته شوي. سبب شوه چې حقوقې توجبیح یی پر(سفارتځي د کوربه دولت له قلمرو څخه بیرون ګڼلوفرضیې)وکړل شي۱.

خو نه یوازې دا چې دغه فرضیه په بیلا بیلوشرایطو اومواردوکې، چې د مخه یادشول، د اسباد وړنه ده، بلکې له ځینونورو اړخونو سره مطابقت نه لري، لکه د استونکي دولت په ملکیت کې ځینې نه راتلونکي موارد(د سفارت لپاره اجاره شوي ځایونه)،همدارنګه ډیپلوماتانو کورونوخوندیتوب پراختیا، چې کورونه هم دهغوی ملکیت کې نه دی، هم یو له یادوشوي اصل سره د نه مطابقت یوبل اړخ کیدای شي. بین المللي عرف اود۱۹٦۱ز کال د ویاناژمنلیک۲۲مي مادې د ډیپلوماتیکي مامورینود کارځای ته، د ماموریت د رئیس د اجازي پرته، د کوربه دولت مامورینو له ننوتلوڅخه د خوندیتوب یادونه له کوم قید اوشرط پرته کړې. په دې ترتیب د قواعدو وضعه کول هم ښکاروي، چې هرومره دغه دواړه ځایونه د یوډول خوندیتوب لرونکې اوسي؛ خوبیاهم سره تفاوت لري.کنه ولې په دووبیلا بیلو مادوکې یادیدل. تفاوت یې دا ده، چې د ډیپلومات د کارځاي اورسمي دفترد ډیپلومات په استوونکي دولت پوري اړه لري.

په دې مانا چې ده هغه ځای دې چې له منوونکي دولت څخه لاسته راغلي اسناد په کې ساتل کیږي اوپه کې ډیپلومات خپله رسمي دنده ترسره کوي. په داسې حال کې چې د ډیپلومات د کورخوندیتوب په استونکي دولت پوري دومره اړه نه لري اودا خوندیتوب یوازې د ډیپلومات له ځاني خوندیتوب څخه رامنځته شوي، له دې پرته بیا د ډیپلومات د ځاني خوندیتوب فلسفه هم خپل مفهوم له لاسه ورکوي. لکه څرنګه چې سفارتځي هروخت په استوونکې دولت په اړونده نه وي، چې د کوربه دولت له بیرون والي فرضیه د مخه توجیه کړای شوي، همداغه دلیل ده چې سفارتځي اجازه اخیستل یاپه خپل ملکت کې راوستل هم پرخوندیتوب اغیزه نه لري. ترهغه مهال چي سفارت په یوې ودانۍ کي وي،هغه ودانۍ هم خوندیتوب لري.

حتاداهم لازمه نه ده، چې د سفارت ټولې چارې په یوې ودانې کې ترسره شي.بلکې په څو ودانیواوځایونوکې هم ترسره کیږي؛ ټولې یې له خوندیتوب څخه برخمن دي. د ویانا ژمنلیک په۲۲مادې په عبارت کي(د ماموریت ځایونه)د جمعې په بڼه راغلي دي. د مخه اشاره وشوه، چې د

۱-نعیمی ګـل احمد.ډیپلوماسی او د مذاکرې فن .مومند خپرندویه ټولنه ننګـرهار۱۳۹۴مخ۱۴۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينوخونديتوبونو په اړه د دولتونو ترمنځ د نطريوالې شتون نه درلود اوپرهمدې سبب و،چې يوبشپړ ژمنليک په اړه،چې د خونديتوب ټول اړخونه په کې شامل وي، د برابرولو پرمهال هم شتون درلود.دا مهال ځينونظر درلود چې د سفارځې خونديتوب بايد مطلق اوله قيد اوشرط پرته وي، خوځينو نوروبياورته په ځينو مواردو کې د ځينو رسمي مامورينو د ننوتلوشونتيا اړينه ګڼله. بايد په پام کې ولرو، چې ځينې مهال شونې ده له دغه خونديتوب څخه د منوونکې هيواد دښمنانوته پناه ورکولو په موخه ناوړه ګټه پورته شي اويا هم د سفير د خبرتيا پرته ،له سفارتځې څخه د منوونکې هيواد پرضد د توطيو کاواخيستل شي ياهم شونې ده، د منوونکې هيواد د سياسي اشخاصو پرضد د جنايتونو د پيليزوبرابرولو لپاره وکارول شي، دا هم شونې ده .

چې په سفارتځې کې داسې پيښه رامنځته شي ،چې که مامورين يې مخنيوي ونه کړې. نود سفارت ځاي سره د کوربه هيواد اتباعو او سيدونکو ته ځانې اومالې دواړه په خطر کې ولويږي (لکه اور لګيدنه اوداسى نور...)دا سمه ده چې په دغسې پيښو کې د ماموريت رئيس يا يې ځايناستى خپله د کوربه دولت د مامورينو مرسته وغواړي، خود دې پرخلاف فرض کيدل هم ناشونې نه دي اوپه کار دي چې د دغسې حالاتو اوتردي ډيرواستثنايى حالاتو لپاره هم قواعد شتون ولري. له دې پرته په هر سفارت کې د کوربه دولت يوشميراتباعو ځوکې وال، چلوونکي ،خدمتګارانو اودفتري خدمتګارانو په نومونو شتون لري، چې شونې ده له دغو سره په اختلافې خواکې راشي او په اړه يې لازمې شي چې رسمي قضايې او دولتي پاڼې هغوى ته د دولتي مامورينو په وسيله ابلاغ شي او ورته وښودل شي١.له هغو يادونظري اختلافاتوڅخه د ځان ژوغورنې لپاره،چې شونې ده د ژمنليک برابروونکي کميسيون د کارونو درولو لامل شي، غوره ګڼل شوه چې د کوربه دولت له قوانينو څخه د متابقت اصل اود کوربه په کورنيوچارو کې د ډيپلوماتيکي مامورينو د نه لاس وهنې اصل، دواړه منل شي اويوازې دي د همدغودود اصلونو پراعلان بسنه وشي.

په همدغې خاطرد ژمنليک ۴۱مې مادې کې راغلل چې د ډيپلوماتيکي مامورينوځايونه د ټولو هغو کړنولپاره چې يونه يوډول د ډيپلوماتيکې دندي سره په معايرت کې وي، (هغه چې په دريمې ماده کې تريحه شول يا د بين المللي حقوقو قواعدو برخه وي.)بايد ګټه ترې اخيستل شي. له ډيپلوماتيکي دندو

-په دې مورد کې معمول داده چې پاڼې دبهرنيو چارو وزارت له لارې سفارت ته لیږل کیږی اوابلاغیږی. ١

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره په معایرت کړنو په اړه د ژمنلیک نه تصریح ته په پام سره یوشمیرپوهانو د ډول پایلي اخیستي ده، چې هرکله دولت کافې دلیل په لاس کې ولري، چې له سفارتخي څخه د کوربه دولت د امنیت پرصد د توطیوبرابرولو یا له قانون څخه خلاف د بل هر اقدام لپاره ګټه کیږي یا هم داسې پیښو رامنځ ته کیږدو په حال کې د ه،دعامو وګړو ژوندته یا له سفارت سره نږدي اوسیدونکو خطرپیښوي، خود مخنیوي لپاره د ماموریت رئیس چاته د ننوتلو اجازه نه ورکوي، نود منوونکي یا کوربه هیواد مامورین حق لري چې له اجازي پرته د ماموریت ځاي ته دننه شي، څکه د دغسي حالاتو کې د ماموریت رئیس د ژمنلیک د۴۱مادې پرخلاف چلن کوي اودننوتلو د اجازي په نه ورکولو سره له خپلوحقوقوڅخه ناوړه ګټې په حال کې د کوربه دولت او وګړو امنیت خطرپېښوي.

دوهم مبحث- په اسلام او نړیوالوحقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتنو حدود

که روانه یا جاري رویه دا وي چې قضایی څوندیتوب ټولوهغو حقوقي اعمالو ته شاملیږي، چې ډیپلوماتیکي مامور یې ترسره کوي، نود دې لپاره په کارده چې د دې لپاره یولړ حدود اوپولې هم اوسي چې په ځانګړو مواردو پوري اړه لري.

لومړی مطلب - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصونیتنوحدود

په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مامورین او استازو ته د خپلو دندو په سمه او واضحه ډول ترسره کولو لپاره مشخص مصونیتونه او حدودورکړل شوي؛ چې خپلې دندې په ارامه اومشخصو حدود کې ترسره کړي.

لومړی جز- مدني مصونیتنو حدود

په اسلام کې مدنې مصؤنیت تر ډیره د بالمثل عمل پشان تطبیقیږي. په دي مانا چې که چیري کوربه هېواد د یو بل هېواد ډیپلمات ته ځینې مدنې مصؤنیتونه او مزایاوې ورکول کیږي، دې هم اړ دی چې په خپله دا کار وکړي او د بل هېواد سیاسي استازیو ته هم دا شان مصؤنیت په پام کې ونیسي. په بل عبارت د اسلام له اړخه هم مدنې مصونیت هماغه ډول دی کوم چې نړېوال حقوق یې وایې. په نړېوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مامورین په مدني دعواو کي هم دخوندیتوب څخه برخمن دي. ددې خوندیتوب په اړه دولتونو اوپوهانو بیلا بیل نظریات درلودل، ځینو مدني خوندیتوب مطلق ګڼی او ځینو

(c) ketabton.com: The Digital Library

داخونديتوب مطلق نه ګڼی،بلکې د دي خونديتوب ته يې يوازي د ډيپلوماتيکو اړيکو کنوانيسون دې اختلافاتو ته د پای ټکي کيښودو اوپه مدني دعواو کې يی د ډيپلوماتيکي خونديتوب لپاره يو اصل وټاکی. ددې اصل پربنټ مدني خونديتوب ګلی دی ولی مطلق نه دی،بلکې د۳۱مادې په لومړی بند پراساس استثناءت لري او دا استثناءت په لاندي ډول دی۱.

الف-هغه مدني دعوه چې په منوونکي هيواد کي عقاريعنی غيرمنقول مالونه سره تړاو ولري۲.

ب-هغه مدني دعوه چې په ترکي يا ارث پوري اړوند وي يعنی په هغه صورت کي چې ډيپلوماتيکي ماموريه منوونکي هيواد کي د نامنقول مال وار ث،وصي اوياموصی له وي.

ج-هغه مدني دعوه چې د ډيپلوماتيکي د شخصي فعاليتونو اوګټو پوري اړوندوی يعنی د يو ازاد فعاليت په اړه دعوه لکه حرفوی سوداګريزفعاليتونه او داسي نور....

پورتنيوذکرشويو مواردو کي د ډيپلوماټ دندو کې نه شميرل کيږي او مصونيت هم نه لري.اوکه چيري اختلافات پيداشول محلي محکمه بايد حل يئ کړی، پر ډيپلوماتيکي مامور باندي هيڅ اجريوي عمليات جرئت نشي کولای، مګرله هغو مواردو پرته د دې مادي په الف، ب اوج بندونو کې يادشول اوپه دې شرط چي دغه اجرايوي عمليات د هغه شخص او د استوګنځي خونديتوب ته کومه صدمه ونه رسوي. دلته په ښکاره توګه کنوانيسون سره په ټکرکي راځي۴۲ماده:ډيپلوماتيکي ماموربه دشخصي ګټو په حاطرپه منوونکي دولت کي کوم مسلکي يا سوداګريز فعاليت نه ترسره کوي، څه ډول شونې چې يوخوا ۴۲مادې پراساس ډيپلوماتيکي مامورين نشي کولای د شخصي ګټولپاره کوم مسلکي يا سوداګريز فعاليت ترسره کړي اوبلې خواد۳۱مادې پراساس ډيپلوماتيکي مامورينوشخصي فعاليتونه لپاره قواعد وضع کړي دی.۳دغه ښکاره ډول ټکردي، ځکه چې ډيپلوماتيکي مامورينو کورني، اداري کارکوونکي اوفني نمايندګان اوهغو ته نږدي کسان د شخصي فعاليت څخه منع شوي،شونې دا چې چارو باندي مصرفه شي، په دي صورت هغوته مصونيت نه برخمن کيږي.

سربيره پردې بعضوځانګړو ترونونو پراساس د استوونکی اومنوونکي هيوادونو ترمنځ توافق کيږي لپاره وکولای شي منوونکي هيواد کې دخپلې دندې ترڅنګ آزاد فعاليت وکړي. مدني مصونيت توجيه

-دويانا ژمنليک(کنوانسيون)د۱۹۶۱ل.کال،د اپرېل۱۸مه۳۱مه ماده. [۱]

ذوالعين،پرويز.حقوق ديپلوماتيک دفتر مطالعات سياسی وبين المللی – تهران وزارت امور خارجه۱۸۹ص۳۶۱. [۲] -

۱- دپورتنۍ ماخذ، ۱۷۱مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیپلوماتیکي مامورین لپاره همدا دلایل په جزایي مصونیت کي هم شته.اوکه چیري ډیپلوماتیکي مامورینو مدني مصونیت نه درلودلي.عادي افرادو هرډول دعوه اوتیری لاندي راتللي شي. اوپه ډیپلوماتونو دعادی افراد په شان معاملاتو باندي لاس پوري کولود۳۱مادې لومړی بند پراساس پورته ذکرشوي په منوونکي هیواد کې د خپل اتباعو او افردو منافعو ساتنه یا په هغه صورت کي چې تعدی اوتجاوز د ډیپلوماټ لخوا په غیرمنقول او ارث او سوداګریزو چارو ترسره کولو په صورت کي محلي مکمي ته عریض شي د هیوادونو ترمنځ په خصوصي تړونونو ډیپلوماتیکي مامورین مصونیت لري او ډیپلوماتیکي مامورین اخلاقا مکلف دي او دمنوونکي هیواد سره پورته له شکایته خپلې اړیکي تنظیم کړي، ډیپلوماټانو په عمل کي ثابته کړي ده چې ډیره کمه کچه د نورو په حقوقو تیری باندي اختلافات پیداشوي.

ولې غوره داچي مدني مصونیتونه په تړونونوکي قیداوشرط پراساس وضعه شي. اوقضایی مدني مصونیتونو په مواردو کي پوښتنه رامنځته کیږي. که چیري ډیپلوماتیکي مامورین د خپلې دفاع لپاره ادعا یا دعوه مخکي کوي یا دمصونیت نه سرغړونه کوي؟ په دي برخه کي مسؤنیت د استوونکي دولت حق نه د شخص د۳۲مادې پراساس د مدني او اداري دعواوود قضایی خوندیتوب سلبیدل، د حکم د اجراء په اړه د خوندیتوب سبلیدني متضمن نه دي، دهغه اجراء په اړه د خوندیتوب سلبیدني بیل اړین دی. په هغه صورت کي چې د ډیپلوماتیکي مامور یا هرهغه شخص لخوا دعوه اقامه شي،نو د متقابل شخص له دعوي سره د مخ کیدنی په صورت کي چي له اصلی دعوې سره مستقیمه اړیکه ولري پرخپل قضایی خوندیتوب استناد نشي کولای لکه څرنګه په جزایی مصونیت کي وویل شول مدني او اداري مصونیت دي دلیل پراساس چې مجازاتونه معافیت نه بلکې مدعي کولاي شي چې دکوربه هیواد د بهرنیو چارووزارت له لارې او د استوونکي هیواد د بهرنیو چارو وازرت ته شکایت وکړي یاپه مستقیم ډول کولای شي د استوونکي هیواد محکمې ته اسناد اومدارک وړاندې کړي.د ماموریت رئیس نشي کولاي قضاوت او مجازاتو ورکړي، ځکه چې دغه حق د منوونکي دولت له حاکمیت پوري اړونده دي دثبوت یا دجرم تحلف په صورت کي سفیر کولای شي چي خپل دولت مدارک اودلایل ارسال کړي ترڅو صلاحیت لرونکي دولت له محکمي لخوا حل شي. د۳۷مادې پراساس ډیپلومات، ډیپلوماتیکي مامورین اوخپلوان اداري او مدني مصونیت څخه برخمن دي. ولی اداري کارکوونکي اوفني نمایندګان

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خپلوان يئ داداري او مدني مصونيت څخه نشي برخمن کيدي د۳۷مادې د دوهم بند پر اساس د ماموريت اداري اوفني کارکوونکي اوهمدارنګه په دوي پوري تړلي کسان چې د کورنی غړی يي دی، له ټولو هغو خونديتوبونو څخه برخمن دي په مدني او ادارې چاروکې د منوونکي دولت له مقاماتو څخه د خونديتوب موضوع ئي د۳۱مې مادې په لومړي بند کي راغلی حکم سره سم له دندې بيرون نه ګڼل کيږي.

دوهم جز- قضايي مصونيتونو حدود

د قضايی مصؤنيت په برخه کې اوسني نړيوال حقوق او اسلامي فقه په خپلو کې يو توپير لري.اوهغه داسې چې اسلامې فقهاء په اسلامې خاوره کې پناه اخيستونکی شخص اوياهم سياسي استازی دقضايي اعمالو او يا جرايمو په ارتکاب سره په درالا کې د مواخذې اوياهم محاکمې وړګڼې او داځکه چې سياسي استازی بايد له استثنايی مواردو پرته (لکه مذهبي مراسم اويا ځينې نوراحکام)نورپه ټولوبرخوکې داسلامي قانوناو احکامو پابندوي.

امام اوبوخنيفه رح وايی چې سياسي استازی په درالاسلام کې په هغوجرايمو کې چې حقوق الله دي لکه زنا اويا نورو کې له مواخذې اومحاکمې مستثنی دی ولې په هغوجرايمو کې چې حقوق العباد دی دمواخذې او محکمې وړ دې لکه قصاص. اسلمي هېوادونه کولای شي دوخيمو جرايمو دارتکاب په صورت کې سياسی استازی آن په جبري ډول له خپلې خاورې وشړې اوهغه نامطلوب عناصر اعلان کړې او که چيرې اسلام هېواد يې د هيواد له لپاره دسولې او امن په ګټې وې کولای شي چې مجرايم تعقيب او ونيسي. اسلام سپيڅلي دين د ډيپلوماتانواواستازو لپاره په مشخصو حدودو کې خونديتوب ورکړې دی لاندنېو حدود ورکړی دی د ذکرکولو وړدي.

الف-هغه کړنې ډيپلوماتيکي استازي يې د خپل دولت په استازيتوب اويا بل کومې دولتي موسساتو لخوا ترسره کيږي چې په نړيوالو حقوقوکې ظاهيږي.

ب- هغه کړنې يا سلوک چې ډيپلوماتيکي استازي ترسره کوي. داستوونکي دولت داخلي مقرارتو پوري اړوند وي. يا د استونکي دولت اسرارافشا کول، يا جوسوسي عليه دولت پدې صورت کې قضايي مصونيت نه مطرح کيږي موضوع بايد د استوونکي دولت له لوري بررسي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج-هغه کړنې یا اعمال چې عادي وګړې یې پرمخ بیایی او هغه دندې سفیر پرمخ بوځي دلته قضایې مصونیت نه مطرح کیږي.

دوهم مطلب - په نړیوالو حقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتونو حدود

په نړیوالو حقوقوکې هم لکه څرنګه چې د ډیپلوماتانو ته مصونیتونونه اوامتیازات ورکړل شوي په منظمواو مشخصو حدودو قواعدو اومقرارتو کې خپلې کړنې اوسلوک ترسره کړې. چې د سرغړونې په صورت کې قضایی اوجزایي عکسل العمل سره مخ کیږي.

لومړی جز-په نړیوالو حقوقو کي د ډیپلوماتیکي مصونیتونو قضایی حدود

که روانه رویه دا وي چې قضایي خوندیتوب ټولو هغو حقوقي اعمالو ته شاملیږي، چې یو ډیپلوماتیکي مامور یې تر سره کوي، نو د دي لپاره یو لړ حدود اوپولي هم اوسي چې په ځانګړو مواردو پوري اړه لري. لکه په لاندي ډول[1].

الف- د نامنقولو مالونو په تصرف او مالکیت پوري اړونده دعوا

نامنقول مالونه اصولا د هغه ځای د قوانینو تابع دي چیرته چې شتون لري. که چیري یو نامنقول ملک په منوونکي هیواد کې د سفارت استوونکي دولت په نوم اوسي یا یې هم دنماینده کی په نوم وپیژندل شي. نو بیا بهرنې دولت پوري اړه لري او هر وخت له قضایی خوندیتوب څخه برخمن دی. خو که چیري دغه نا منقول مال خپله ډیپلومات په نوم د خپل ځان لپاره اخیستي وي؛نو خوندیتوب نه لري. د ویانا ژمنلیک۳۱مادې تصریح کوي، دغه ډول دعوې په خوندیتوب کي نه راځي،مګر کله چې ډیپلوماتیک مامور خپل نامنقول مال د خپل دولت په حساب کي او یا هم د ماموریت په نوم ولري.

ب ـ د ارث په اړه دعوې

په هغه صورت کې چې ډیپلوماتیکي مامور په منوونکي دولت کې د نامنقولو مالونو وارث، وصي اویا هم د متصالحو(د حق، ملکیت، امیتاز او میراث اخیستونکی)یا ترکې اداري مدیر وي، نو په دې صورت کې په قضایي خوندیتوب کې نه شاملیږي.

[1] -بصیرت،پوهندوی ع نبی.ډیپلوماتیک او کونسلی حقوق،ځپرندویه سلام ځپرندویه ټولنه.جلال آباد۱۳۹۶مخ۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج – د یو ازاد فعالیت په اړه دعوا

که چیري یو ډیپلوماتیکي مامور په شخصي توګه(په خپل نوم نه)له خپلې رسمي دندې پرته په منوونکي هیواد کې ازاد سوادګریز فعالیت ولري، نو په دغه ډول فعالیت پوري اړونده دعوو کي له قضایي خوندیتوب نشي برخمن کیدي. په دغو پورته دریواړو مواردو کې د منوونکي هیواد د محاکمو احکامو د اجرا وړ دي؛ خو پر دې شرط چې په دې احکامو کې خپله د ډیپلومات شخصیت ته او کورنۍ ته کوم زیان نه وی متوجي.

دوهم جز- په نړیوالوحقوقود ډیپلوماتیکي مدني مصونیتونو حدود

ډیپلوماتیکي مامورین په مدني دعواو کي هم دمصؤنیت څخه برخمن دي. ددې مصؤنیت په اړه دولتونو او پوهانو بیلا بیلو نظریاتو درلودل،ځینو مدني مصؤنیت مطلق ګڼي او ځیني دا مصؤنیت مطلق نه ګڼي،بلکې دې مصؤنیت ته یوازې د ډیپلوماتیک مامورین د دندې په اجراء کې اعتبار ورکوي.بلکې استثناءت هم لرې په په لاندینیو حالاتوکې مدني مصونیتونه وجود لري[1] .

الف-د هغه خصوصي غیرمنقولو اموالو مربوط دعواوې کومې چې د منوونکي هیواد په قلمروکې موقعیت لري،لکه د هغوي د ملکیت اوتملک دعواوې.

ب-د هغه ترکه شویو اموالو مربوطه دعواوې ،چې ډیپلوماتیک مامور په خصوصي ډول په هغې کې د وصي، امین، وارث،اویا موصي له په حیث تعین شوی وی.

ج-په منوونکي هیواد کې د خصوصي تجارتي اویا حرفوي فعالیتونو مربوطي دعواوې چې د ډیپلومات لخوا سرته رسیدلي وي.البته دا مصونیت په دغه حالاتو کې نفي کیږي، کومو ته چې پورته اشاره وشوه، چې سفیر یا ډیپلومات په خصوصي ډول د یوعادی فرد په حیث په دې مسایلو کې مطرح وي اوکه چیري دا دعواوې د ده د دولت لخوا مطرح وي یانې خصوصي دعوې نه وي په دې صورت کې مصونیت په خپل ځاي باقي پاتي کیږي.

البته دا مصؤنیت په دغه حالاتو کې نفي کیږي، کومو ته چې پورته اشاره وشوه، چې سفیر یا ډیپلوماټ په خصوصي ډول د یو عادي فرد په حیث په دې مسایلو کې مطرح وي او که چیري دا دعواوې د ده

---

[1] - پورتنۍ ماخذ مخ ۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولت(ليږونکي دولت) لخوا مطرح وی يعني خصوصي دعوې ته وي نو په دې صورت کې مسؤنيت په خپل ځای باقي پاتې کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله اخیستنه

غواړم په دې برخه کې په لنډ ډول د دې څېړنې پایلې په لاندو ټکو کې بیان کړم.

ډیپلوماتیکي مناسباتو هېوادونو اوسازمانونو په رسمیت پیژندلي؛ ډیپلوماتیکي اوکنسولي استازو لپاره امتیازات دي. په دې ډول کوربه هیواد کې د بل هیواد استازو اوډیپلوماتیکي هئیت لپاره خوندیتوب مسله ده؛ چې کوربه هیواد د بل هیواد ډیپلوماتیک هیئت ته یوه برخه ځمکه د سیاسي چارو د اجرا کولو لپارچې هلته سفارتخانه جوړه کړي؛ په واک کې ورکوي؛ ډیپلوماتیکي خوندیتوب د ټولوډیپلوماټانو لپاره مهم اوغټ امیتاز دی؛ چې د دوی په واک کي ورکړل شوي دي، مصؤنیتونه په دې خاطر ډیپلوماتیکي استازو ته ورکول کیږي چې ورسپارل شوي دندې په ښه صورت ترسره کړئ. دغه خوندیتوبونه د دولتونو له لوري ډیپلوماتیکي د دې لیاره ورکوي.

چې خپلې منافعي او اهداف لاسته راوړي په کوربه هېواد کې، د خپلو اتباعو حقوقوڅخه دفاع وکړي. اومصونیت لرونکي اشخاصو ته په کاردي؛ چې په منوونکي دولت قوانین اومقرارت رعایت کړئ. د منوونکي دولت په کورنیو چارو کي مداخله ونه کړئ، همدارنگه دغه دوه اصلونه راعایت کړي د مصونیتو څخه ناوړه گټه پورته نه کړې او ورسپارل شوی دندو اومصؤنیتونه څخه ناوړه گټه پورته نه کړي. د نامطلوب عنصر اوسلب مصونیت حتي د اړیکو پري کولولامل هم کیدای شي. ځکه چې د مصونیت څخه ناوړه گټه کول شخص نامطلوب اعلانیږي. د مصونیت سلب اجباري کیږي او باید ډیپلوماتیکي قواعد اومقرارت راعایت شي چې ناوړه گټه ترې ونه اخیستل شي، ښیي پایلي ښیي ونه لري.

دا چې په اسلام کې ډیپلوماتیکي دندې موقتي وي د اصحابو او مشرانو په کورونو اوجوماتونونو کي ساتل کیدل، بیاهم په اسلام کې پراخه مصونیت درلودل؛ ډیپلوماتیکي مامورین پوره خوندیتوب څخه برخمنول او دهغه د ځاني، مالي او خوندیتوبونه څخه برخمن اوپه درنه سترگه ورته کتل کیدل. ډیپلوماتان په منوونکي هېواد کې په سیاسي، قضایي او مدني کړنو کې مصؤنیتونو څخه برخمن دي او هیڅوک د اجازي پرته سفارتځي یا د سفارتې وسایلو پلټلولو او ننوتلو حق نلري، منوونکي هېواد باید داستوونکي هېواد ډیپلوماتیکي مامورینو لپاره د مصؤنیت لپاره لازم اقدامات او تدابیرات ونیسي تر څو په مصؤنیت کې خپلې دندې ترسره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ډول مصئونیت دلایلو سره سم، دا یادونه کیدی شي چې ډیپلوماتانو او کارکوونکوته اجازه ورکوي چې په کوربه دولت کې خپل دندې ترسره کړي پرته له ډار او ویره د بشپړ آزادی او خپلواکۍ سره لړۍ او قواعد د هغو هیوادونو ترمنځ چې په ډیپلوماټیک مصؤونیت کې تنظیموي په عمومي توګه رامینځ ته شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستنې

القرآن الكريم

الف) کتابونه

١-.ابوالوفاء، قانون الدبلوماسی الاسلامی،غنمی،قانون الاسلام فی الاسلام، مکتبت الرشاد،١۴٢٢.

١-بصیرت، پوهندوی ع نبي، ډيپلوماتیک اوکونسلي حقوق، اسلام خپرندویه ټولنه، جلآباد، لومړی چاپ،کال١٣٩٦ل.

١-پورامینی،محمدحسین.اسلام وحقوق دیپلوماتیک.نشریه،سازمان مطالعه وتدوین کتب علوم انسانی دنشگاهها(سمت)مرکزتحقیق وتوسعه علوم انسانی ودانشگاه علوم اسلامی اصول چاپ اول زمستان تهران چاپ اول١٣٩٣.

٢- صدر، جواد، ډيپلوماټيکي اوکونسلي حقوق، ژباړه:هجرات الله اختيار، گودر خپرندویه ټولنه، ننگرهار، چاپ دریم، کال١٣٩۵ل.

٢-ابوعمر،قادسانی،عودت التشریخ الجنائي الاسامی مقارنا بالقانون الوضمی عهد،١۴٢٣.

٢-ذوالعین،پرویز.حقوق دیپلوماتیک دفترمطالعات سياسي وبین المللی ـتهران:وازارت امور خارجه چاپ وانتشارات١٣٨٩.

٣،ابویوسف،الخروج ،اقاهره،مکتبت الاهز،١۴٣٠.

٣-زخلیي، وهبه، نړیوالې اړیکې داسلام اونړیوالو حقوقوپرتلیزه لوستنه، ژباړه:معراج الدين امينزي، یارخپرندویه ټولنه، جلال آباد،چاپ کال١٣٩۵ل.

٣-یونسی،محمد.لکچرنوت،حقوق بین الملل عمومی.پوهنځي حقوق وعلوم سیاسی. پوهنتون جهان،١٣٩٧.

۴-بیگدلی،ضیایی.حقوق بین المللی عمومی،تهران،لومړي ټوک.گنج دانش خپرندوی١٣٨٦.

۴-سیدالناس،عیون الثر،مکتبت الشام،٢ج،١۴٣٣.

۴-صدر، جواد، ډيپلوماټيکي اوکونسلي حقوق، ژباړه:هجرات الله اختيار، گودر خپرندویه ټولنه، ننگرهار،چاپ دریم،کال١٣٩۵ل.

۵-انظم، منجد الدبلوسی فی السلام، الکویت، مکتبت الشاملیه،١۴١٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵-سلطانی،محمد ادریس.لکچرنوت ،حقوق دیپلوماتیک وکونسلی پوهنځي حقوق وعلوم سیاسی. پوهنتون جهان۱۳۹۷.

۵-نعیمي، گل احمد، ډیپلوماسي اومذاکرې فن، مومندخپرندویه ټولنه، ننگرهارچاپ لومړي کال ۱۳۹۴ل.

٦- صدر،جواد.حقوق دیپلوماسی وکنسولی ،تهران خانه کتاب خپرندویه.١٣٩٦.

٦-داوري، فرهاد، د ډیپلوماټیکي لاربښود، د مومند خپرندویه ټولنه، ننگرهار، چاپ لومړی چاپ کال۱۳۹۳ل.

۷-بصیرت،پوهندوی ع نبي.ډیپلوماتیک اوکونسلي حقوق.خپرندویه سلام خپرندویه ټولنه،جلال آباد.لومړی چاپ،کال١٣٩٦ل.

۸-اخندزاده،عبیدالله.عمومي نړیوال حقوق.چاپ څپرندویه اکسوس کتابپلورنځی،کابل١٣٩٦.

ب)په فارسي ژبه

ج) په عربي ژبه

الف)په پښتو ژبه

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library